

Wat je geeft, krijg je (peerfeed)back

*De invloed van peerfeedback op de samenwerking tussen leerlingen
en op het pedagogisch klimaat in de klas.*

Esther Heessels (2452650)

Vierdejaars studente aan de Fontys Sporthogeschool

Datum: 04-06-2018

Dit artikel is geschreven in het kader van het afsluitende praktijkonderzoek

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken naar de invloed van peerfeedback op de samenwerking tussen leerlingen is, met als doel het verbeteren van het pedagogisch klimaat van klas H4b.

Voor dit onderzoek is gekozen voor een interventie- en een controlegroep. Bij beide groepen zijn tijdens de voormeting drie meetinstrumenten ingezet. Het Sociogram gaf de *onderlinge sociale relaties* van de leerlingen weer. De vragenlijst MMT teamontwikkeling is gebruikt om de *samenwerking* te meten. En om het *pedagogisch klimaat* in kaart te brengen, is de Klimaatschaal gebruikt.

Hierna volgde een interventieperiode van vijf weken, waarbij de interventiegroep verschillende vormen van peerfeedback heeft leren toepassen. Tijdens alle lessen stond samenwerken centraal. Bij de controlegroep zijn de verschillende vormen van peerfeedback achterwege gelaten.

Uit de resultaten is gebleken dat het geven van peerfeedback een positieve invloed heeft op de sociale relatie tussen leerlingen. Uiteindelijk heeft de interventie de samenwerking en het pedagogisch klimaat doen verbeteren.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Aanleiding.....	4
Inleiding.....	4
Opzet van het onderzoek.....	6
Resultaten.....	8
Discussie.....	12
Conclusie.....	13
Aanbeveling.....	13
Dankwoord.....	13
Bibliografie.....	14
Bijlage I: Onderzoekspopulatie.....	16
Bijlage II: Onderzoeksinstrumenten.....	17
1. Sociogram.....	17
2. MMT Vragenlijst.....	18
3. De Klimaatschaal.....	19
Bijlage III: Onderzoeksopzet interventielessen.....	21
Bijlage IV: Onderzoeksopzet controlelessen.....	47
Bijlage V: Planning en data.....	63
Bijlage VI Logboek.....	64
Bijlage VII Resultaten.....	66
1. Sociogram.....	66
2. MMT vragenlijst.....	68
3. De Klimaatschaal.....	69

Aanleiding

Het Eckart College te Eindhoven is een school met ongeveer 1650 leerlingen. Door dit grote aantal heerst er veel diversiteit binnen de school en de klassen.

In klas H4b zitten leerlingen van verschillende onderwijsrichtingen. Omdat de leerlingen in de klas zo verschillend zijn, is de sociale dynamiek voelbaar anders dan in een andere groep. Deze klas leent zich hierdoor uitstekend voor onderzoek naar hoe de samenhang binnen de groep verbeterd kan worden. Binnen dit onderzoek is gekozen om de invloed van peerfeedback op de samenwerking en het pedagogisch klimaat te verkennen.

Inleiding

Het pedagogisch klimaat

Een pedagogisch klimaat wordt vaak omschreven met het woord 'sfeer' (Eijkeren, 2008). Betrokkenheid en vertrouwen zijn volgens Boes (2008) ook belangrijke begrippen die bijdragen aan een beter pedagogisch klimaat.

Volgens Behets (2011) is zowel fysieke als emotionele veiligheid belangrijk voor een goed pedagogisch klimaat. Om het pedagogisch klimaat in de les nog meer betekenis te geven, moet rekening worden gehouden met de verschillen tussen de leerlingen (Broeck, 2006). Volgens Kirschner en Merriënboer (2013) kan een leerling pas optimaal leren, als het pedagogisch klimaat aansluit op de individuele behoefte. Stevens (2004) koppelt drie individuele basisbehoeften aan optimaal leren:

- Autonomie: hiermee wordt de mate van zelfstandigheid en -verantwoordelijkheid van de leerling bedoeld. Het gaat hier om de afhankelijkheid van de omgeving en om het maken van individuele keuze;
- Relatie: hierbij passen de begrippen samenwerking en betrokkenheid. De leerling moet het gevoel hebben dat hij of zij verbonden is met de omgeving;
- Competentie: hier staat het kunnen van de leerling centraal. Volgens Veenman (2002) moet de leerling zich competent voelen, zodat hij op eigen niveau kan deelnemen aan de les.

Rekening houden met deze behoeftes zal dit het pedagogisch klimaat ten goede komen (Eijkeren, 2008).

Samenwerking

Volgens Ebbens (2013) is een goede samenwerking essentieel voor een beter pedagogisch klimaat. Goede samenwerking moet volgens Schalkers (2014) voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Positieve wederzijdse afhankelijkheid: hierbij heeft iedereen een actieve deelname. Johnson en Johnsen (1994) geven aan dat leerlingen samen zorgen voor het behalen van het gezamenlijke doel;
- Individuele verantwoordelijkheid: volgens Veenman, Koenders en Van der Burg (2002) stimuleren we hiermee het verantwoordelijkheidsgevoel van ieder groepslid;

- Directe interactie: Rhede van der Kloot en Lauwrier (2015) noemen dit een 'face-to-face' interactie. Volgens Wijsman (2008) verbetert deze vorm de sociale relatie tussen leerlingen;
- Sociale vaardigheden: deze zijn noodzakelijk bij samenwerking volgens Förrer, Kenter en Veenman (2000). Naar elkaar luisteren, elkaars inbreng accepteren en vriendelijk op elkaar reageren zijn voorbeelden van sociale vaardigheden;
- Evaluatie van het groepsproces: om een samenwerkingsproces compleet te maken, moet het groepsproces worden geëvalueerd. Hier koppelen Felder en Brent (2007) aan dat het geven van dit soort "feedback" van groot belang is om de samenwerking te verbeteren.

Het geven van peerfeedback

Uit bovenstaande paragraaf blijkt dat feedback van belang is om het samenwerkingsproces compleet te maken. Dit wordt eveneens bevestigd door Behets, in zijn handboek over didactiek in het bewegingsonderwijs (2011). Hierin komt naar voren dat hoe meer feedback een leerling krijgt, hoe positiever het leerproces verloopt.

Volgens Black (2009) kan feedback komen van verschillende bronnen. We streven steeds meer naar het stimuleren van feedback tussen leerlingen onderling; oftewel peerfeedback. Hierbij voorzien de leerlingen elkaar van feedback. Omdat de leerlingen actief betrokken zijn, wordt het leerproces wederzijds ondersteund. Volgens van Zundert (2010) is dit bevorderlijk voor de onderlinge relatie, wat op haar beurt de samenwerking weer ten goede komt.

Door peerfeedback worden volgens Ebbens (2015) de eerdergenoemde basisbehoeften van de leerling - relatie, autonomie en competentie - gestimuleerd, wat het leerproces ten goede komt.

Volgens Hattie en Timperley (2007) kan een feedbackproces worden opgedeeld in vier niveaus:

- Feedback op de taak: deze feedback geeft de leerling inzicht in de huidige kwaliteit en de verwachtingen van de taak (de opdracht);
- Feedback op de persoon: denk hierbij aan het geven van complimenten;
- Feedback op het proces: door middel van suggesties helpt dit de ander het proces te vervolgen;
- Feedback op zelfregulatie: dit stimuleert de leerling om zelf na te denken en te kijken naar eigen handelen.

Bovenstaande niveaus vormen een goede basis voor een interventie van dit onderzoek.

Uit het literair onderzoek kan worden geconcludeerd dat er een theoretisch verband bestaat tussen peerfeedback, samenwerking en de kwaliteit van het pedagogisch klimaat in de klas. Als leerlingen beter met elkaar samenwerken, zelfstandiger leren en het gevoel hebben dat ze competent zijn, wordt een gezond pedagogisch klimaat gestimuleerd. Al deze aspecten komen samen in het geven van peerfeedback.

Bovenstaande conclusie vormt de fundering van dit onderzoek. Er wordt gekeken naar de invloed van peerfeedback op de samenwerking tussen leerlingen, met als uiteindelijke doel het verbeteren van het pedagogisch klimaat binnen de klas.

Opzet van het onderzoek

Uit het literair onderzoek mogen we aannemen dat peerfeedback in verband staat met samenwerking en het pedagogisch klimaat. Dit verband is door middel van een interventie getoetst in de praktijk.

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen klas H4b van het Eckart College te Eindhoven. De leerlingen in deze klas zijn afkomstig van verschillende onderwijsrichtingen. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te optimaliseren, is gebruikt gemaakt van klas H4f als controlegroep (CG). Een uitgebreidere omschrijving van de onderzoekspopulatie is te vinden in bijlage I.

Het onderzoek is begonnen met een voormeting. Om inzicht te krijgen in de onderlinge relaties van klas H4b is sociometrische onderzoek volgens de methode van Moreno uitgevoerd (Moreno, 1953). Hierbij kiezen leerlingen met wie ze wel of niet willen samenwerken binnen en buiten de les LO. Volgens Wijsman (2008) verbetert de samenwerking tussen leerlingen als er sprake is van goede onderlinge relaties. De resultaten van het Sociogram zijn verwerkt in een Sociomatrix (zie bijlage VII.1). Deze grafische weergave laat zien hoe de onderlinge relaties in de klas zijn verdeeld. Het sociogram is in de eerste week afgenomen om de resultaten voor de groepsindelingen voor de interventie te kunnen verwerken.

Om te meten of de interventie invloed heeft gehad op de samenwerking, is gebruik gemaakt van de MMT-vragenlijst (Meer, 2008). Middels verschillende vragen kan de samenwerking van een klas worden bepaald. De vraagstelling is aangepast naar de interventie- en de controlegroep.

Daarnaast is de Klimaatschaal gebruikt om het pedagogisch klimaat van de klas te meten. Dit is een genormeerde vragenlijst waarbij de leerlingen aangeven wat voor klimaat er in de klas heerst (Donkers, A., Vermulst, A.A., 2011).

De resultaten van de Klimaatschaal (Donkers, A., Vermulst, A.A., 2011) en de MMT-vragenlijst (Meer, 2008) zijn verwerkt in Excel. Op basis hiervan is het gemiddelde en de standaarddeviatie berekend. Een verschil tussen voor- en nameting laat zien of er een verandering heeft plaatsgevonden.

Omdat bij dit onderzoek gebruik wordt gemaakt van een controlegroep, kunnen we de effectgrootte berekenen. Door middel van deze statische maat kan het effect van de interventie in kaart worden gebracht (voor uitwerkingen zie bijlage VII).

Meer informatie over de meetinstrumenten staat in bijlage II.

Na de voormeting volgt een interventieperiode van vijf weken, waarbij de verschillende feedbackvormen van Hattie en Timperley (2007) bij de interventiegroep zijn toegepast. Volgens Schalkers (2013) is feedback een middel om de samenwerking te verbeteren. Daarom komen tijdens de interventie juist deze verschillende vormen naar voren. De inhoud van de interventie is uitgebreid beschreven middels een lesvoorbereidingsformat in bijlage III.

Bij de controlegroep zijn de verschillende feedbackvormen van Hattie en Timperley (2007) achterwege gelaten. Deze controlelessen zijn te vinden in bijlage IV.

Na de interventieperiode volgde een nameting. Hierbij is gekeken wat voor invloed de interventie heeft gehad op de samenwerking en op het pedagogisch klimaat. De vragenlijsten zijn zowel bij de interventie- als bij de controleklas afgenomen.

In figuur 1 staat een overzicht van de stappen die zijn genomen gedurende dit onderzoek. Zie bijlage V voor een volledige planning met data en extra informatie.

Figuur 1. Onderzoeksplanning

Tijdens de interventie is een logboek bijgehouden. Hierin staan de aan- en afwezigheid van iedere les genoteerd. Leerlingen die langdurig afwezig zijn geweest wegens ziekte of blessure zijn uitgesloten om de betrouwbaarheid te waarborgen. Zie bijlage VI voor het gehele logboek.

Resultaten

Voor het uitwerken van de resultaten van het sociogram zijn de vier vragen opgedeeld in de onderdelen A, B, C en D (zie tabel 1). De leerlingen hebben aangegeven met wie ze wel of niet willen samenwerking binnen en buiten de les LO.

Bij de interventiegroep zijn de getallen bij de onderdelen A, B en C allemaal gestegen. Onderdeel D is veranderd van 34 naar 30 leerlingen.

Bij de controlegroep is te zien dat alleen bij onderdeel C het getal is gestegen, van 81 naar 86. De overige onderdelen (A, B en D) zijn in aantal gezakt.

Tabel 1 Resultaten Sociogram interventie- en controlegroep

			<i>Interventiegroep</i>		<i>Controlegroep</i>	
			<i>Voor</i>	<i>Na</i>	<i>Voor</i>	<i>Na</i>
A	1	Wel gekozen binnen de les lo	120	143	102	94
B	0	Niet gekozen binnen de les lo	36	47	39	35
C		Wel gekozen buiten de les lo	117	128	81	86
D		Niet gekozen buiten de les lo	34	30	29	22

In tabel 2 is de voor- en nameting te zien van drie steekproefleerlingen (Ma, An en Me) uit de interventiegroep. Leerling Ma blijft bij onderdeel A en C gelijk op het aantal nul. Op onderdeel B en C daalt deze leerling van 10 naar 8. Leerling An stijgt bij onderdeel A. Onderdeel B en C blijven gelijk. Onderdeel D daalt. Leerling Me blijft bij onderdeel A, C en D gelijk. Bij onderdeel D daalt de leerling van 7 naar 6.

Tabel 2 Resultaten steekproefleerlingen interventiegroep

			<i>Ma</i>		<i>An</i>		<i>Me</i>	
			<i>Voor</i>	<i>Na</i>	<i>Voor</i>	<i>Na</i>	<i>Voor</i>	<i>Na</i>
A	1	Wel gekozen binnen de les lo	0	0	3	4	2	2
B	0	Niet gekozen binnen de les lo	10	8	3	3	7	6
C		Wel gekozen buiten de les lo	0	0	4	4	2	2
D		Niet gekozen buiten de les lo	10	8	2	1	5	5

In tabel 3 zijn de resultaten van de steekproefleerlingen (Mi, Ba, Ann) uit de controlegroep te zien. Bij leerling Mi blijven de onderdelen A en C gelijk, onderdelen B en D dalen. Leerling Ba veranderd onderdeel A, B en C. Onderdeel D blijft gelijk. Bij leerling An blijft alleen onderdeel A gelijk. Onderdeel B en D dalen. Onderdeel C is gestegen.

Tabel 3 Resultaten steekproefleerlingen controlegroep

			<i>Mi</i>		<i>Ba</i>		<i>An</i>	
			<i>Voor</i>	<i>Na</i>	<i>Voor</i>	<i>Na</i>	<i>Voor</i>	<i>Na</i>
A	1	Wel gekozen binnen de les lo	2	2	5	3	3	3
B	0	Niet gekozen binnen de les lo	7	6	9	7	10	9
C		Wel gekozen buiten de les lo	2	2	6	4	2	3
D		Niet gekozen buiten de les lo	5	4	8	8	8	6

In tabel 4 zijn van de resultaten van de MMT-vragenlijst van de interventiegroep weergegeven. Het gemiddelde van iedere dimensie is gestegen. Bij de dimensie feedback geven/vragen is een stijging te zien in het gemiddelde van 2,11 naar 2,51. Het totale gemiddelde is gestegen van 2,47 naar 2,70. De standaarddeviatie hiervan bleef gelijk.

Tabel 4 Resultaten MMT vragenlijst interventiegroep

<i>Interventiegroep</i>	<i>Voormeting</i>		<i>Nameting</i>	
	<i>Gem</i>	<i>SD</i>	<i>Gem</i>	<i>SD</i>
Sociale cohesie	2,60	0,75	2,80	0,68
Vertrouwen	2,66	0,76	2,91	0,79
Psychologische veiligheid	2,47	0,83	2,60	0,88
Open communicatie	2,60	0,78	2,74	0,74
Feedback geven/vragen	2,11	0,79	2,51	0,93
Rolverdeling	2,37	0,84	2,63	0,79
Totaal	2,47	0,81	2,70	0,81

In tabel 5 zijn de resultaten van de controlegroep te zien. Het totale gemiddelde is niet veranderd. De standaarddeviatie is wel van 0,94 naar 0,99 gestegen. De dimensies “Feedback vragen/geven” en “Rolverdeling” zijn in gemiddelde gestegen. De andere dimensies zijn gedaald. Bij de dimensie “Vertrouwen” en “Psychologische veiligheid” bleef de standaarddeviatie gelijk. Bij de rest van de dimensies is deze gestegen. De effectgrootte van de MMT-vragenlijst is 0,26 (zie bijlage VII.2).

Tabel 5 Resultaten MMT vragenlijst controlegroep

Controlegroep	Voormeting		Nameting	
	Gem	SD	Gem	SD
Sociale cohesie	2,66	0,91	2,54	0,95
Vertrouwen	2,75	0,97	2,86	0,97
Psychologische veiligheid	2,45	1,04	2,43	1,04
Open communicatie	2,59	0,97	2,45	1,00
Feedback geven/vragen	2,29	0,89	2,37	0,93
Rolverdeling	2,37	0,81	2,49	0,99
Totaal	2,52	0,94	2,52	0,99

In tabel 6 zijn de resultaten van de Klimaatschaal weergegeven. Alleen de dimensie “kwaliteit interactie leerkracht/leerling” is in gemiddelde gedaald. De andere dimensies zijn gestegen. De standaarddeviatie van de dimensie “Sfeer in de klas” is gestegen. Bij de andere dimensies is deze gedaald. Het totale gemiddelde steeg van 2,55 naar 2,60. De standaarddeviatie is gedaald naar 1,04.

Tabel 6 Resultaten Klimaatschaal interventiegroep

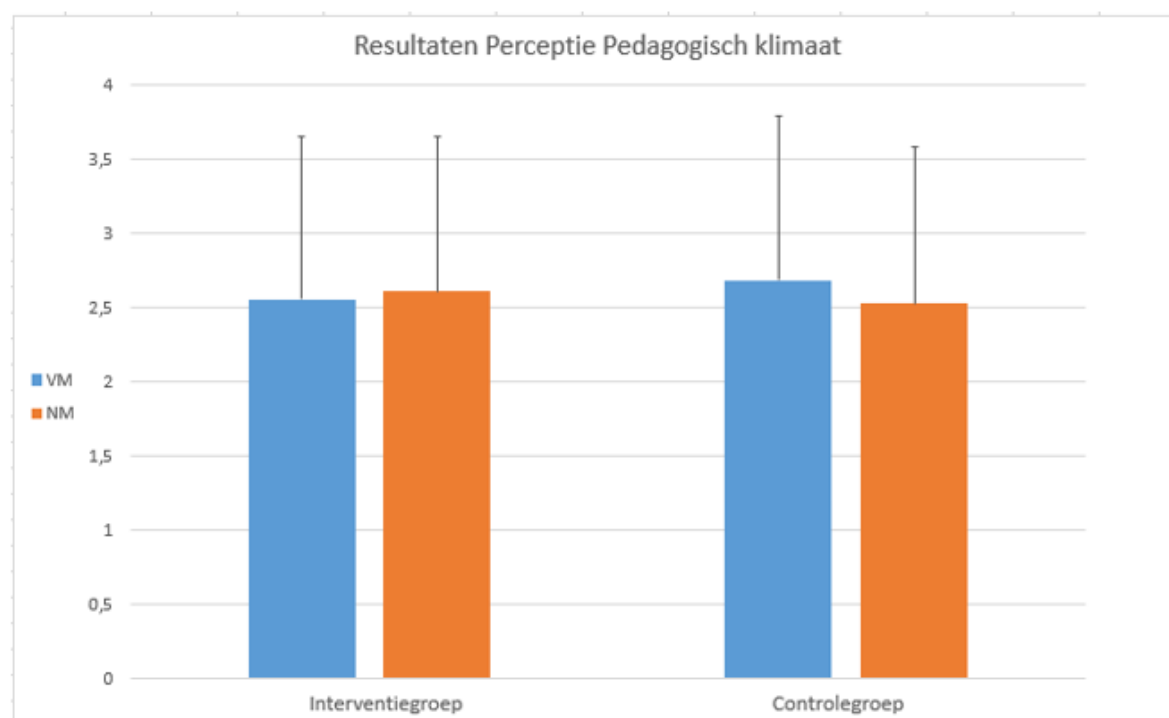
Interventiegroep	Voormeting		Nameting	
	Gem	SD	Gem	SD
Kwaliteit onderlinge leerling relaties	3,03	0,83	3,11	0,75
Sfeer in de klas	1,56	0,81	1,62	0,83
Orde in de klas	2,82	1,04	2,94	0,87
Kwaliteit interactie leerkracht/leerling	2,89	0,96	2,88	0,92
Totaal	2,55	1,09	2,60	1,04

Zie tabel 7 voor de resultaten van de controlegroep. Het gemiddelde van iedere dimensie is hier gedaald. Ook het totale gemiddelde is gedaald van 2,68 naar 2,52. Bij de standaarddeviatie is alleen bij de dimensie “Kwaliteit onderlinge leerling relaties” een stijging te zien. De effectgrootte bij de Klimaatschaal is 0,19 (zie bijlage VII.3).

Tabel 7 Resultaten Klimaatschaal controlegroep

Controlegroep	Voormeting		Nameting	
	Gem	SD	Gem	SD
Kwaliteit onderlinge leerling relaties	3,06	0,93	2,92	0,96
Sfeer in de klas	1,76	0,93	1,64	0,86
Orde in de klas	2,99	0,96	2,83	0,87
Kwaliteit interactie leerkracht/leerling	3,03	0,98	2,82	0,95
Totaal	2,68	1,10	2,52	1,06

In figuur 1 zijn de veranderingen bij de interventie- en controlegroep nogmaals te zien.

Figuur 1 Resultaten gemiddelde Klimaatschaal

Discussie

De resultaten van het sociogram (Moreno, 1953) bij de interventiegroep geven aan dat meer leerlingen met elkaar willen samenwerken na de interventieperiode. Er is gewerkt in afwisselende groepjes (wel en niet met elkaar samenwerken) en dit heeft effect op de sociale relatie tussen de leerlingen (Wijsman, 2008). Volgens Schalkers (2014) zorgt deze manier van directe interactie voor betere samenwerking. Dit is terug te zien in de resultaten. Omdat ook het onderdeel “wel gekozen buiten de les LO” is gestegen bij de interventiegroep, geven leerlingen aan ook buiten de les beter te zijn gaan samenwerken. Er mag dus geconcludeerd worden dat leerlingen daadwerkelijk beter met elkaar zijn gaan samenwerken.

Bij de controlegroep is te zien dat er minder leerlingen “wel zijn gekozen in de les LO”. Dit is te verklaren aangezien de leerlingen, ondanks dat ze niet met de feedbackprocessen hebben gewerkt, wel de samenwerkingsporten hebben gedaan tijdens de controlelessen. Hierdoor is duidelijker geworden of de leerlingen wel en niet met elkaar willen samenwerken.

Kijkend naar de resultaten van de MMT-vragenlijst van de interventiegroep (tabel 4) is te zien dat het gemiddelde van iedere dimensie is gestegen. Een stijging van deze dimensies draagt volgens Behets (2011) bij aan het verbeteren van de samenwerking. Opvallend is dat het gemiddelde van de dimensie “Feedback geven/vragen” is gestegen van 2,11 naar 2,51. Deze stijging laat zien dat de feedbackprocessen tijdens de interventie een positieve invloed hebben gehad. Ook wordt hiermee de theorie van Hattie en Timperly (2007) bevestigd, waarin wordt aangegeven dat het geven van feedback volgens de vier methodes een goede manier is om de samenwerking te verbeteren.

Bij de controlegroep zijn alleen de dimensies “Vertrouwen”, “Feedback geven/vragen” en “Rolverdeling” in gemiddelden gestegen. Bij de controlelessen lag de focus niet op de feedbackprocessen, maar hier kwamen alleen de samenwerkingsvormen terug. Omdat niet alle dimensies zijn ontwikkeld, mag worden gesteld dat de feedbackprocessen essentieel zijn om alle dimensies van de MMT vragenlijst te laten stijgen.

De dimensie “Kwaliteit onderlinge leerling relaties” van de Klimaatschaal ligt bij zowel de interventie- als de controlegroep gemiddeld boven de 3. De resultaten van deze voormeting duiden erop dat de onderlinge relatie tussen de leerlingen al erg goed was. Dit gemiddelde bij de controlegroep niet gestegen. Bij de interventiegroep wel. Dit kan komen doordat leerlingen van de interventiegroep door de feedbackinterventie intensiever met elkaar zijn gaan samenwerken, wat volgens van Zundert (2010) bijdraagt aan een beter pedagogisch klimaat. Daarnaast is bij de controlegroep een daling in het gemiddelde bij de dimensie “Interactie leerkracht/leerling” te zien, wat kan komen doordat de leerkracht veel op de achtergrond was tijdens de samenwerkingslessen. Bij de interventiegroep nam de leerkracht vaker de rol als begeleider aan om de interventie in goede banen te leiden. Het gemiddelde bij deze dimensie is hierdoor nauwelijks gestegen. Dit bevestigt de uitspraken van Black (2009), die aangeven dat de leerlingen goed zelf de rol als feedbackgever kunnen vervullen. Het gemiddelde bij de dimensie “Interactie onderlinge leerling relatie” is hierdoor gestegen.

Ook is in tabel 6 en 7 te zien dat leerlingen aangeven dat de “Sfeer in de klas” erg laag ligt. Zowel bij de interventie- als bij de controlegroep scoort het gemiddelde bij deze dimensie

onder 2. Bij de interventiegroep is de sfeer vermoedelijk gestegen door de intensieve samenwerking tijdens de feedbackprocessen. De controlegroep laat een daling zien, doordat leerlingen een beter beeld hebben gekregen met wie ze niet willen samenwerken. Dit is terug te zien in tabel 1 bij de resultaten, waar wordt aangegeven dat er bij de nameting minder leerlingen “niet zijn gekozen in de les LO”.

Conclusie

Het geven van peerfeedback binnen de les LO heeft een positieve invloed gehad op de samenwerking tussen leerlingen. Hierdoor is het pedagogisch klimaat van de klas verbeterd.

De eerder beschreven theoretische samenhang tussen peerfeedback, de samenwerking en het pedagogisch klimaat lijkt door dit onderzoek bevestigd. Doordat bij de samenwerking met name de dimensie “Feedback geven/vragen” erg is gestegen, kan worden geconcludeerd dat peerfeedback een goede methode is die de samenwerking bevordert. Het verbeteren van de samenwerking heeft met name invloed gehad op de “Sfeer” en de “Orde in de klas”. In zijn totaal heeft dit onderzoek het pedagogisch klimaat in de klas doen verbeteren. De effectgrootte van de Klimaatschaal is 0,19, wat geïnterpreteerd kan worden als een positief effect.

Aanbeveling

Kijkend naar de positieve resultaten van dit onderzoek, is het raadzaam om een vervolgonderzoek te starten. In het kader van het vernieuwende onderwijs waar leerlingen meer zelfstandig- en verantwoordelijkheid krijgen, zouden scholen het geven peerfeedback kunnen laten terugkomen in de les LO. Hierbij wordt meteen aandacht besteed aan de autonomie van de leerling, wat bevorderlijk is voor een optimaal leerresultaat. Door peerfeedback te verwerken in een standaard lessenreeks leren de school én de leerlingen omgaan met deze werkvorm. Het is wenselijk om de duur een peerfeedbackproces een langere periode uit te voeren, om de resultaten te vergroten. Hierbij kan de onderzoekspopulatie worden vergroot, zodat er een breder oordeel kan worden gegeven over de invloed van peerfeedback op samenwerking en het pedagogisch klimaat.

Dankwoord

Tot slot wil ik nog een dankwoord uitspreken naar een aantal mensen die een grote bijdrage hebben geleverd tijdens de weg van dit Praktijkonderzoek. Allereerst bedank ik het Eckart College, die mij de ruimte hebben gegeven dit onderzoek uit te voeren. In het bijzonder wil ik mijn stagebegeleider Bibi van Vlerken bedanken voor de ondersteuning en de hulp tijdens het gehele proces. Daarnaast bedank ik Fontys Sporthogeschool docent Anneke Bramer voor het begeleiden van dit praktijkonderzoek gedurende het hele traject.

Bibliografie

- Behets. (2011). *Didactiek van het bewegingsonderwijs*. Acco.
- Black, P. &. (2009). Educational Assessment, Evaluation and Accountability 1. *Developing the theory of formative assessment*, 5–31.
- Boes, A. (2008). Het pedagogisch klimaat. *Mensenkinderen*, 2-4.
- Broeck, H. v. (2006). *Opvoeden in de klas*. Leuven: LannooCampus.
- Donkers, A., Vermulst, A.A. (2011). *Klimaat-schaal. Meetinstrument voor het vaststellen van het klimaat in de klas voor de bovenbouw van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar onderwijs*. Oss/Uden.
- Eckartcollege. (2018, 16). *Het Eckart - Excellente school*. Opgehaald van Eckart College: <https://eckartcollege.nl/het-eckart/excellente-school/>
- Eijkeren, M. v. (2008). *Pedagogisch-didactisch begeleiden*. Baarn: HB uitgevers.
- Felder, R. M. (2007). Cooperative learning . *Active learning: Models from the analytical sciences ACS Symposium Series 970* , 34-53.
- Förre, M. K. (2000). *Coöperatief leren in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Gan, M. J. (2014). Prompting secondary students' use of criteria, feedback specificity and feedback levels during an investigative task. *Instructional Science*, 42 (6), 861-878.
- Hattie J., H. T. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77 (1), 81-112.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. New York: Routledge.
- Johnson, D. J. (1994). *Learning together and alone. Cooperative, competitive, and individualistic learning*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kirschner, P. A. (2013). Vantwaalf tot achttien (9). *De zelfsturende leerling* , 42-44.
- Lauwrier, B. M. (2015). *Coöperatieve werkvormen: het effect van coöperatieve werkvormen op samenwerkingsvaardigheden van leerlingen in de middenbouw van het daltononderwijs*.
- Meer, M. L. (2008). Opgehaald van MMT vragenlijst teamontwikkeling : www.MeermetTeams.nl
- Moreno, J. (1953). *Who Shall Survive? Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama Hardcover* .
- Nicol, D. &.-D. (2006). Formative assessment and self regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education*, 31 (2), 199-218.
- S. Ebbens, S. E. (2013). *Samenwerkend leren*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

- S. Ebbens, S. E. (2015). *Effectief leren*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- S. Veenman, L. K. (2002). *Pedagogiek* 21(3) . *Coöperatief leren in het voortgezet onderwijs: evaluatie van een scholingsprogramma*, 228-241.
- Schalkers, K. (2013). Leren? Dat kan ik zelf! Maar wil je even helpen? *Regie nemen voor je eigen leerproces*. Opgehaald van Leren? Dat kan ik zelf! Maar wil je even helpen?
- Schalkers, K. (2014, 01 03). *Zelfsturend leren op traditionele en innovatieve basisscholen en de factoren die dit bevorderen dan wel belemmeren*.
- Stevens, L. (2004). *Zin in School*. Amersfoort: CPS.
- Van Zundert, M. S. (2010). Learning and Instruction, 20. *Effective peer assessment processes: Research findings and future directions*, 270-279.
- Wijsman, E. (2008). *Psychologie en sociologie*. Groningen: Noordhoff uitgevers.

Bijlage I: Onderzoekspopulatie

Het Eckart College is een grote school met bijna 1650 leerlingen. De school is onderdeel van een scholengemeenschap voor het Voorgezet Onderwijs opgedeeld in basisteams voor Mavo, Havo en VVO. Buiten normaal voortgezet onderwijs is het Eckart veel bezig om zich te onderscheiden van andere scholen. Zo heeft het Eckart College verschillende afdelingen binnen de school zoals het Technasium en een Masterclass. De school heeft ook een Beta Challenge programma en organiseert reizen naar het buitenland met stichting Global Exploration. Onlangs is het Eckart College voor alle afdelingen binnen de school Excellent verklaard en heeft daarom als eerste school in Nederland het predicaat Excellente school mogen ontvangen; wat een grote prestatie is (Eckartcollege, 2018).

Interventiegroep (IG):

De klas waarbij de interventieperiode wordt gehouden is klas H4b. Dit is een grote klas met 14 jongens en 16 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende onderwijsstromingen afkomen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les. Tijdens de uitvoering van dit onderzoek waren er twee leerlingen langdurig geblesseerd. Deze leerlingen zijn uit het onderzoek weggelaten.

Controlegroep (CG):

Om het effect van de interventie zichtbaar te maken, wordt gebruik gemaakt van een controlegroep, of in dit geval; controleklas. Om de betrouwbaarheid te vergroten is gekozen voor klas H4f. Deze klas vertoont gelijkenissen met de interventiegroep. Niet alleen de samenstelling (aantal leerlingen), maar ook het niveau van de klassen is gelijk. Klas H4f is ook een grote klas met 30 leerling; 15 jongens en 15 meisjes. Er zit een leerling (Ba) in met ADHD, die af en toe wat extra sturing en duidelijkheid nodig heeft. Net als bij de interventieklas zijn er hier ook leerlingen die van verschillende stromingen afkomen. Net als bij klas H4b hebben alle leerlingen profiel Economie en Maatschappij (E&M). De leerlijnen die de klassen bij het vak LO doorlopen, zijn hetzelfde. Hierdoor is de inhoud van de interventie van dit onderzoek gemakkelijk aan te passen aan de lessen van de controlegroep.

Beide klassen hebben 3 uur LO in de week; een enkel uur en een blokuur. De interventieklas krijgt alle lessen van Mevrouw Heessels. De controlegroep krijgt alleen het blokuur les van Mevrouw Heessels en het enkele uur van Meneer Brauwers. Om de resultaten zo valide mogelijk te houden, zullen de controlelessen voor dit onderzoek gegeven worden tijdens de uren van Mevrouw Heessels.

Bijlage II: Onderzoeksinstrumenten

1. Sociogram

Het sociogram van Moreno (1953) geeft inzicht de onderlinge sociale relaties van een klas. Na het beantwoorden van verschillende vragen, worden de sociale verhoudingen binnen de klas zichtbaar. De vragenlijst van het sociogram bestaat uit vier korte vragen die gaan over de positieve en negatieve sociale relaties binnen en buiten de les LO. Door niet alleen te kijken naar de relaties in de les LO maar ook daarbuiten, worden de gegevens hiervan betrouwbaarder. Hierdoor kan worden aangenomen dat die leerling echt goed kan samenwerken met de desbetreffende leerling.

Van de resultaten wordt een sociomatrix gemaakt. Van zowel de interventie- als de controlegroep is deze te vinden in bijlage VII. Dit is een grafische weergave van onderlinge relaties (Moreno, 1953). Deze sociomatrix is gebruikt om groepen te maken en om aan het eind te kijken hoe de nieuwe onderlinge relaties binnen de klas liggen.

1. Met wie werk je graag samen in de gymles?

.....

2. Met wie werk je niet graag samen in de gymles?

.....

3. Met wie werk je graag samen buiten de gymles?

.....

4. Met wie werk je niet graag samen buiten de gymles?

.....

2. MMT Vragenlijst

1. Teamleden in mijn team hebben onderling een sterke band	1	2	3	4
2. In mijn team kan men op elkaar vertrouwen	1	2	3	4
3. Leden van mijn team kunnen problemen en moeilijke kwesties ter sprake brengen	1	2	3	4
4. Teamleden communiceren over het algemeen direct en persoonlijk met elkaar	1	2	3	4
5. Teamleden vragen elkaar relevante feedback	1	2	3	4
6. Teamleden weten precies wat er van eenieder verwacht wordt	1	2	3	4
7. Teamleden zijn trots om deel van ons team uit te maken	1	2	3	4
8. In mijn team gedragen teamleden zich integer	1	2	3	4
9. Teamleden durven een afwijkende mening te geven	1	2	3	4
10. Relevante informatie wordt openlijk gedeeld met alle teamleden	1	2	3	4
11. Teamleden geven elkaar zinvolle feedback	1	2	3	4
12. Er zijn duidelijk geformuleerde doelstellingen voor de teamleden	1	2	3	4
13. Wij zijn een hecht team	1	2	3	4
14. Teamleden weten zeker dat ze op elkaar kunnen rekenen	1	2	3	4
15. Teamleden vinden het makkelijk om andere leden om hulp te vragen	1	2	3	4
16. Onze vergaderingen zijn van toegevoegde waarde voor de teamprestatie	1	2	3	4
17. Teamleden geven elkaar regelmatig terugkoppeling over elkaars bijdrage aan het team	1	2	3	4
18. Het team is in staat om de taakverdeling aan te passen om een beter resultaat te bereiken	1	2	3	4

Om te meten of de leerlingen na de interventie beter zijn gaan samenwerken, wordt gebruik gemaakt van de vragenlijst MMT teamontwikkeling (Meer, 2008). Deze vragenlijst is ontwikkeld om de samenwerking binnen teamverband in kaart te brengen. De vragen in deze lijst gaan over verschillende aspecten van samenwerken binnen een team.

In dit onderzoek wordt gekeken naar de samenwerking binnen een klas, dus vandaar dat deze vragenlijst daar een goed meetinstrument voor is. Omdat de vraagstelling is gericht op teamleden en leidinggevende, is de vraagstelling aangepast naar de doelgroep van dit onderzoek.

De MMT vragenlijst kan worden gekoppeld aan zes dimensies:

- Sociale cohesie;
- Vertrouwen;
- Psychologische veiligheid;
- Open communicatie;
- Feedback geven/vragen;
- Rolverdeling

Van iedere dimensie zijn er vragen verwerkt in de vragenlijst. Voor dit onderzoek wordt gekeken naar de invloed van peerfeedback op de samenwerking, vandaar dat de vraagstukken over de dimensie peerfeedback erg relevant zijn.

3. De Klimaatschaal

1 = Nooit	2 = Soms	3 = Regelmatig	4 = Vaak
------------------	-----------------	-----------------------	-----------------

Omcirkel voor elke vraag het antwoord dat van toepassing is. Denk niet te lang na, je eerste indruk is meestal de beste.

1. Ik vind mijn klas leuk	1	2	3	4
2. Leerlingen in deze klas maken ruzie met elkaar	1	2	3	4
3. Ik kan goed met de meeste klasgenoten opschieten	1	2	3	4
4. Er zijn leerlingen in onze klas die spullen van anderen kapot maken	1	2	3	4
5. Bij moeilijkheden word ik door klasgenoten geholpen	1	2	3	4
6. Er zijn leerlingen uit onze klas die elkaar buiten schooltijd lastig vallen	1	2	3	4
7. Er zijn leerlingen in deze klas die elkaar uitschelden	1	2	3	4
8. In deze klas worden leerlingen gepest	1	2	3	4
9. In deze klas roddelen leerlingen over elkaar	1	2	3	4
10. Er zijn leerlingen in onze klas die elkaar wel eens slaan of schoppen	1	2	3	4
11. Ik voel me in deze groep op mijn gemak	1	2	3	4
12. Ik voel dat ik bij deze groep hoor	1	2	3	4
13. Ik werk graag samen met een klasgenoot aan een opdracht	1	2	3	4
14. Ik vind de leerlingen in mijn klas aardig	1	2	3	4
15. In deze klas word je uitgelachen als je een verkeerde vraag stelt	1	2	3	4
16. Ik denk dat mijn klasgenoten mij wel aardig vinden	1	2	3	4
17. Er wordt tijdens de les bij deze leraar veel lawaai gemaakt	1	2	3	4
18. Ik heb graag les van deze leraar.				
De lessen van deze leraar vind ik prettig	1	2	3	4
19. Omdat het zo onrustig is tijdens de les van deze leraar;				
kan ik in deze klas moeilijk opletten	1	2	3	4
20. Ik vind dat de lessen bij deze leraar rommelig verlopen	1	2	3	4
21. Ik vind deze leraar aardig	1	2	3	4
22. Het kost deze leraar veel tijd om de klas rustig te krijgen	1	2	3	4
23. Deze leraar vindt het leuk om aan onze klas les te geven	1	2	3	4
24. Deze leraar heeft een goede bui	1	2	3	4
25. Deze leraar zegt regelmatig dat de leerlingen goed gewerkt hebben	1	2	3	4
26. Bij deze leraar is het rustig tijdens de les	1	2	3	4
27. Deze leraar stelt de leerlingen op hun gemak tijdens de les	1	2	3	4
28. Bij deze leraar is het in de klas is het rustig genoeg,				
om vlug met de les te beginnen	1	2	3	4
29. Bij deze leraar kan ik met mijn problemen terecht	1	2	3	4
30. Deze leraar besteedt voldoende tijd aan alle leerlingen	1	2	3	4
31. Deze leraar laat duidelijk merken als je iets goed hebt gedaan	1	2	3	4
32. Deze leraar heeft belangstelling voor de leerlingen	1	2	3	4
33. Deze leraar helpt je als je iets niet kan	1	2	3	4

Voor dit onderzoek is het zeer relevant om de begin- en eindsituatie van het pedagogisch klimaat in kaart te brengen. De resultaten van de voor- en nameting geven aan of het klimaat binnen de les is veranderd. Dit is zeer relevant bij dit onderzoek, omdat het verbeteren van het pedagogisch klimaat het uiteindelijke doel is.

De Klimaatschaal is een genormeerde vragenlijst waarbij de leerling aangeeft wat voor klimaat er in de klas heerst (Donkers, A., Vermulst, A.A., 2011). De Klimaatschaal is een vragenlijst die een vierpuntschaal hanteert. De invuller van de vragenlijst kan kiezen uit de antwoorden: 1 = Nooit, 2 = Soms, 3 = Regelmatig of 4 = Vaak.

De klimaatschaal kan worden gelezen vanuit vier dimensies:

1. Kwaliteit onderlinge leerling-relaties;
2. Sfeer in de klas;
3. Orde in de klas;
4. Kwaliteit interactie van de leerkracht-leerling.

De vragenlijst bevat vragen met betrekking tot de relatie met elkaar (dimensie 1 en 2) en tot de leerkracht in de les LO (dimensie 3 en 4).

Volgens Donkers en Vermulst (2011) is de afgelopen 10 jaar veel gebruik gemaakt van de Klimaatschaal. Echter is de Klimaatschaal steeds in ontwikkeling en blijft daarom een zeer betrouwbaar meetinstrument. Omdat de Klimaatschaal vaak wordt uitgevoerd is deze ook zeer valide. Het gebruik van dit meetinstrument is zeer gemakkelijk en duurt ongeveer 5-10 minuten (Donkers, A., Vermulst, A.A., 2011). Dit is ideaal voor dit onderzoek, omdat er rekening moet worden gehouden met de duur van de les.

Bijlage III: Onderzoeksopzet interventielessen

Tijdens de interventielessen gaan de leerlingen aan de slag met de verschillende vormen van feedback. De eerste les van de interventie is een samenwerkingsles. Hier gaan de leerlingen in groepsverband verschillende teamoefeningen doen en maken ze kennis met de feedbackkaarten. De leerlingen zullen een boekje ontvangen met daarin vier verschillende peerfeedbackkaarten, gekoppeld aan de vier verschillende feedbackvormen. Op dit boekje schrijven ze hun naam. Na iedere interventieles leveren ze dit boekje bij de docent in, om het overzicht rondom deze interventiegegevens te behouden. Daarnaast kan hierdoor voorkomen worden dat leerlingen de formulieren vergeten, als ze het boekje zelf mee naar huis zouden nemen.

Door aan de slag te gaan met deze verschillende feedbackvormen, moeten de leerlingen in de les samenwerken. De lessen zullen daarom worden opgebouwd uit een combinatie van klassikale samenwerkingslessen en twee vakken lessen. Hiervoor is gekozen om afwisseling en variatie in de lessen aan te bieden.

De lessen komen tegemoetkomen aan de drie basisbehoeftes autonomie, relatie en competentie die door Ebbens en Ettekoven (2013) worden beschreven. Er is afwisseling in de mate waarin de leerling inbreng heeft in de les. De leerling heeft de mogelijkheid zelf keuzes te maken. Hierdoor zal de leerling zich meer betrokken en competent gaan voelen. De docent is hierbij wel verantwoordelijk voor het afbakenen van deze mate van zelfstandigheid (Kirschner, 2013). Daarnaast is de leerling veel in samenwerking met medeleerlingen, wat bijdraagt aan de wederzijdse relatie.

Tijdens iedere interventieles hebben de leerlingen het Peerfeedbackboekje bij de hand. Het is de bedoeling dat ze deze invullen over een andere speler in het veld. Iedere leerling heeft een rustmoment (wissel) om dit boekje in te vullen (zie lesvoorbereiding in bijlage). Elke les staat een andere feedbackvorm centraal. De peerfeedbackboekjes zijn te vinden in de bijlage.

Hieronder de inhoud van de interventielessen:

Les 1 en 5 bestaan uit verschillende samenwerkingsspelen. De leerlingen moeten met elkaar bepaalde opdrachten uitvoeren. Tijdens de eerste en laatste les is de groepsindeling anders, zodat leerlingen met anderen leren samenwerken.

Les 2 en 3 van de interventie zullen bestaan uit vier verschillende balsporten waar de samenwerking centraal staat. Dit zijn balsporten die bij de leerlingen al bekend zijn uit voorgaande leerjaren. Er is niet ingegaan op de complexiteit van de sporten, omdat hier niet de focus op ligt tijdens dit onderzoek. Door de inhoud van de lessen relatief simpel te houden, kan de aandacht volledig gaan naar het geven van peerfeedback. De lessen zijn aangepast naar de doelgroep en de uitdaging en beleving is hoog, om verveling te voorkomen. Zo is deze versturende variabele uitgesloten.

Les 4 is een eigen keuze les, waar leerlingen in hun team zelf bepalen welke sport ze beoefenen, gekozen uit de sporten van voorgaande lessen. Leerlingen maken zelf de teams, spreken zelf de regels af en gaan zelfstandig aan de slag.

Les 1: Samenwerkingsspelen

- Kennismaken maken met de interventie
- Inzicht over de verschillende vormen van feedback

Les 2: Twee vakken les: Unihockey en Basketbal

- Feedback op de taak

Les 3: Twee vakken les: Voetbal en Tjoekbal (Handbal)

- Feedback op de persoon
- Tussentijdse reflectie: hoe gaat het?

Les 4: Twee vakken les: Unihockey/Basketbal/Voetbal/Tjoekbal

- Feedback op het proces

Les 5: Samenwerkingspelen

- Andere teamindeling
- Feedback geven op zelfregulatie: hoe gingen de afgelopen feedbacklessen?

De docent heeft tijdens de interventie een sturende factor. De leerlingen werken namelijk grotendeels met elkaar samen en het gaat om het proces tussen leerling en leerling. Hierbij mag de docent tips en aanwijzingen geven, maar blijft bij de peerfeedbackprocessen op de achtergrond. Dit om te voorkomen dat leerlingen worden gestuurd, wat invloed heeft op de feedbackprocessen van de leerling.

Op de volgende pagina's in de bijlagen zijn de lesvoorbereidingen te vinden van de interventiegroep

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag Interventie les 1 - Introductie feedbackinterventie: 10 min - Klassikaal: Samenwerkingsvormen	
Beginsituatie (Algemeen): Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. Een leerling hiervan kwam al van VMBO af. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerlingen hebben geen ervaring met het geven van feedback tijdens de les LO.	De leerlingen weten aan het eind van de les wat de verschillende feedback vormen zijn en hoe we deze tijdens de interventie gaan toepassen. Bewegen regelen: De leerlingen werken met elkaar samen en voeren verschillende samenwerkingsopdrachten uit. De leerlingen leren samenwerken in groepen met leerlingen waarvan ze hebben aangegeven goed mee te kunnen samenwerken. Leerlingen weten dat ze voor de volgende les een pen mee moeten nemen en zijn voorbereid op de eerste interventieles.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	"Samenwerkingsvormen" Doel: De teams moeten door middel van samenwerking verschillende opdrachten uitvoeren. - Samenwerken - Teamspirit Klassikaal aan het eind van iedere ronde: scores uitrekenen + uitleg volgende ronde De samenstelling van de groepen is vooraf gemaakt op basis van de uitkomsten uit het sociogram. De groepen worden ingedeeld in leerlingen die in de sociogram hebben aangegeven goed met elkaar samen te werken. Voor het bord zitten > Eerst uitleg over het feedbackboekje: - Vragenlijst nog niet gedaan? Nu maken - Iedereen krijgt er een - Deze worden bijgehouden op school - Je neemt elke les een pen mee Nu gaan we de rest van de les verschillende teambuilding en samenwerkingsvormen doen: 1. Klassikaal - Allemaal tegelijk op elkaars schoot - Enkels op rug allemaal tegelijk	Deze les begin ik met wat informatie over komende weken die erg belangrijk is, dus luister goed: Zoals jullie weten helpen jullie mij met mijn scriptie. Mijn onderwerp is het geven van feedback aan elkaar, ook wel peerfeedback genoemd. Ik ga kijken of het geven van peerfeedback, invloed heeft op de samenwerking in jullie klas. Vanaf volgende week gaan we werken met dit boekje. Hier staan 4 verschillende feedbackvormen in, die we per les gaan behandelen. Dus elke les staat er een andere vorm centraal. - Neem iedere les een mee, - Ik maak van te voren groepjes. Daarna kies je 1 iemand uit je groepje, die je gedurende de hele les gaat observeren en dingen van gaat opschrijven. Aan het eind van de les ga je deze leerling voorzien van feedback.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>

Maak 3 teams: - Op de grond liggen en dikke mat boven hun hoofd in de ronde draaien - Nu met iemand erop Doe de teams door de helft: 4-5 aan de ene kant van de zaal en de rest andere - Ene helft mat optillen en overgeven aan de andere, mag alleen van onder vasthouden - Nu stilstaan, met team de mat optillen terwijl er iemand opzit verplaatsen - Daarna laten vallen 3. Bank - Met z'n alle bank optillen en verplaatsen - Idem. Nu zit er iemand op - Idem. Nu staat er iemand op - Kip om de spies - Bank verticaal zetten, iemand klimt omhoog		Verantwoording Lesvoorbereiding: De samenwerkingsvormen die in deze les aan bod komen zijn gekozen om samenwerking bij de leerlingen te stimuleren. Leerlingen er zorgen samen voor dat het doel van de opdracht wordt behaald. Daardoor is deze eerste les gekozen om groepen te maken met leerlingen die goed met elkaar kunnen samenwerken. Deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes die Schalkers (2014) koppelde aan een goed samenwerkingsproces. Bij deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes: - Iedere leerling een actieve deelname; - Iedere leerling heeft individuele verantwoordelijkheid; - Er is directe interactie; - De leerling moet beschikken van een mate van sociale vaardigheden; - Het groepsproces wordt continu geëvalueerd.
---	--	--

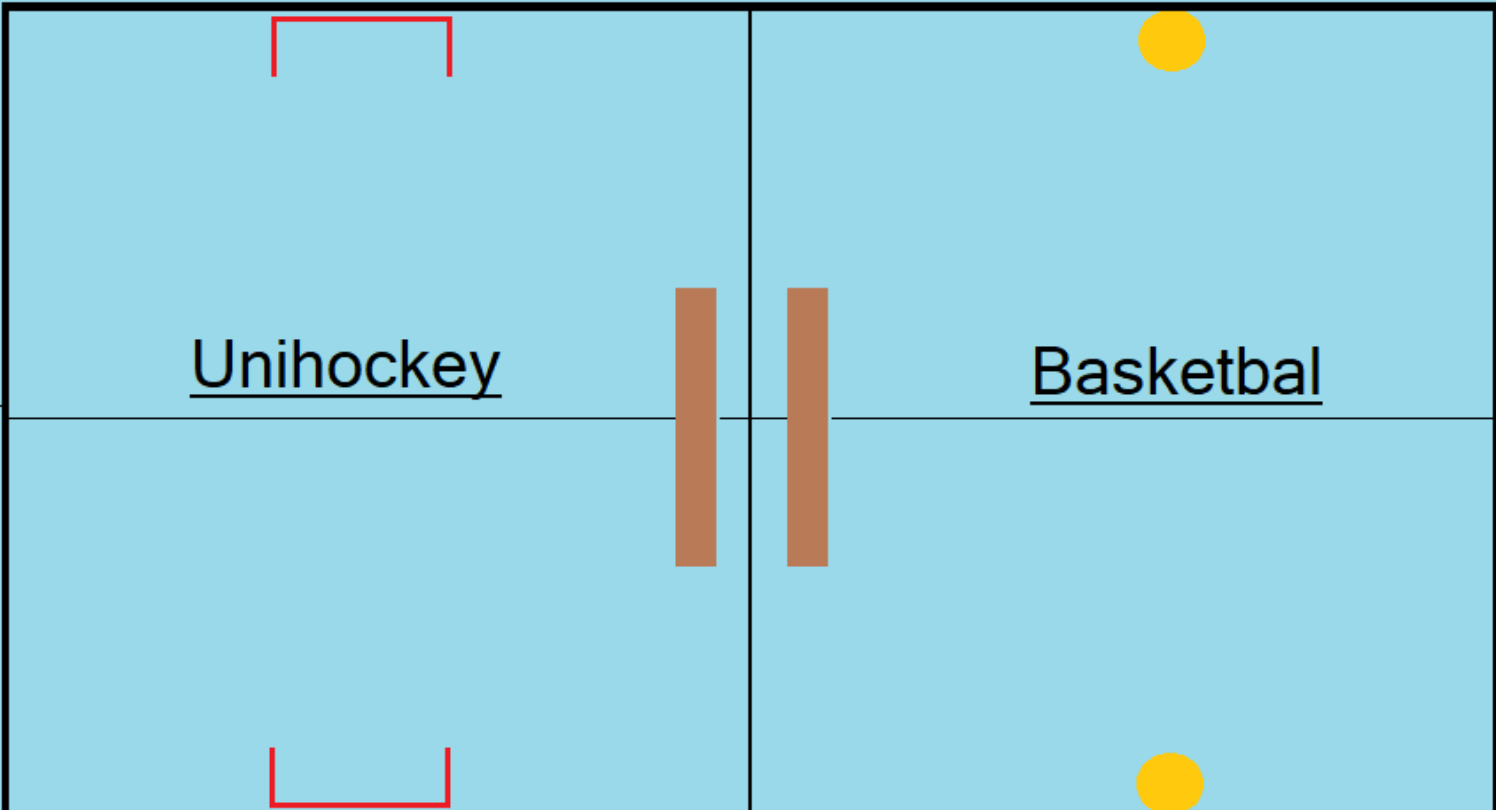
Naam student: Esther Heessels
FSH-stagedocent: Maud Lapien
Klas: ALO4c
Interventieklass: H4b

Naam mentor/docent: Bibi van Vlerken
Tel. Nr: 06-22533944
School: Eckart College
Aantal leerlingen: 32 J: 17 M: 15

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag
Lesvoorbereiding interventie les 2 - Twee vakken les: Unihockey en Basketbal - Feedback op de taak

Beginsituatie (Algemeen):	
Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. Een leerling hiervan kwam al van VMBO af. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerlingen weten welke feedbackvorm deze les centraal staat en hoe we deze tijdens gaan toepassen. De leerling weet welke medeleerling hij of zij moet voorzien van feedback aan het eind van de les. Bewegen regelen: De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey en basketbal moeten klaarzetten. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven. De leerlingen maken kennis met de organisatie waarop de aankomende interventielessen elkaar peerfeedback gaan geven.	De leerling heeft een medeleerling voorzien van peerfeedback, volgens de feedbackvorm: feedback op taak. De leerling heeft zelf ook feedback ontvangen van een medeleerling. De leerling weet wat deze vorm inhoudt en kan het toepassen op een ander. De leerling weet welke vorm volgende les is. Bewegen regelen: De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt. De leerling heeft een medeleerling voorzien van feedback door deze tijdens de activiteiten te observeren. De leerling voorziet de andere van feedback op een communicatief vaardige manier, zodat de medeleerling deze samenwerking als positief ervaart.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular court divided into two equal halves. The left half is labeled 'Unihockey' and features two red goalposts, one at the top and one at the bottom. The right half is labeled 'Basketbal' and features two yellow circles representing baskets, one at the top and one at the bottom. Two brown vertical bars are positioned in the center, separating the two halves and representing the center line and the division between the two halves.	Basketbal: 2 baskets 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 basketbal Unihockey: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 groene unihockeysticks 4 gele lintjes 4 gele unihockeysticks 1 unihockeybal

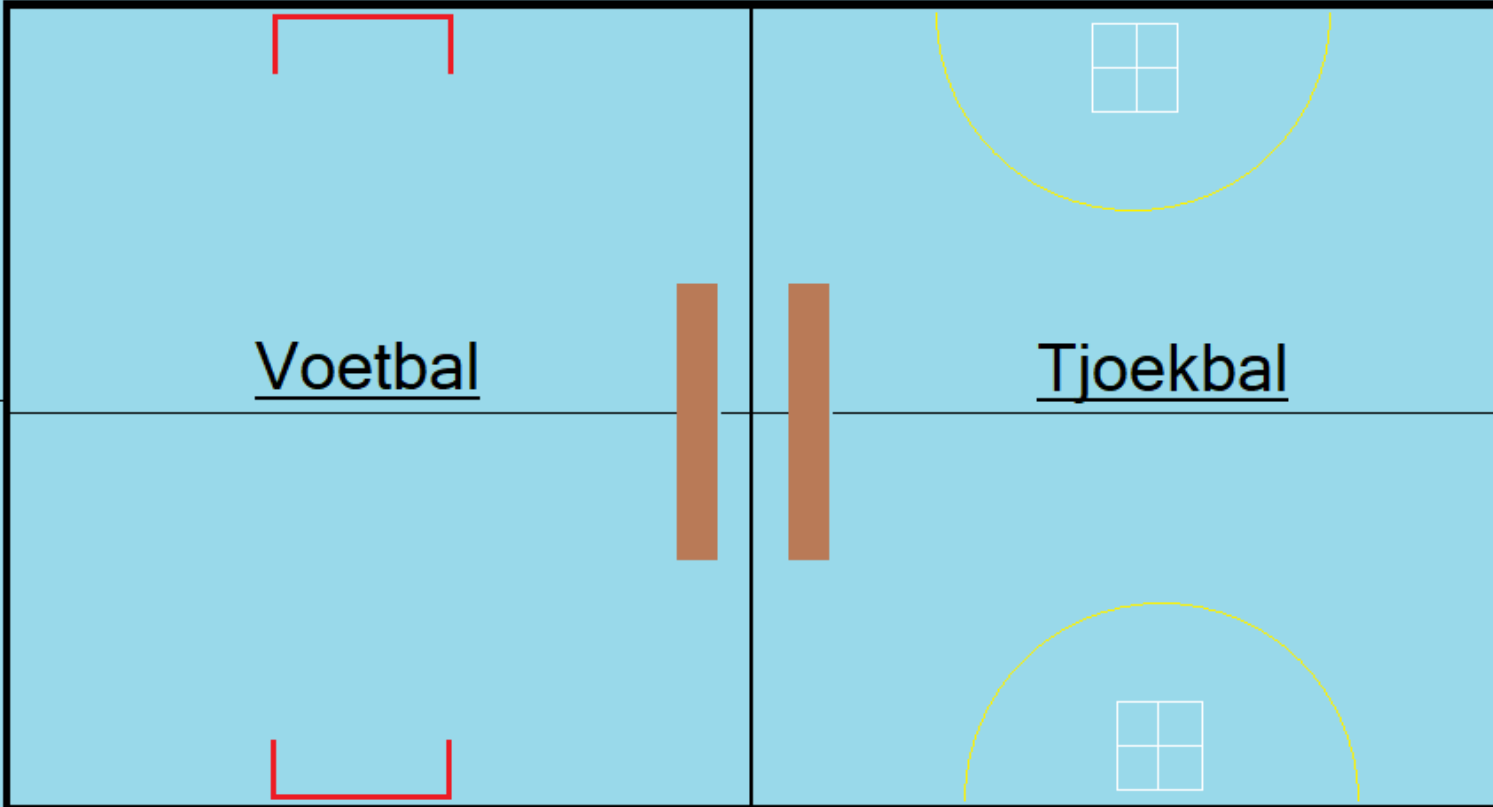
Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	Algemene organisatie: 2 vakken: unihockey en basketbal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed mee samenwerken. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les basketbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Leerlingen zitten voor het bord en krijgen uitleg van de feedback vorm: Zie introductie hiernaast → Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zit op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt Na 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak.	Vorige les hebben we verschillende feedbackvormen behandeld. Vandaag gaan we de eerste vorm “feedback op de taak” behandelen. Iedere leerling heeft een kaartje met zijn of haar naam erop. Deze worden verzameld in een bakje. Er zijn 6 bakjes; voor ieder team eentje. De teams worden ingedeeld en iedereen van dat team geeft zijn of haar kaartje aan een ander teamlid (en legt deze daarna in het bakje zodat ze niet door de zaal slingeren). Het teamlid waar jij het kaartje van hebt, ga jij verzen van “feedback op de taak”. - Deze feedback word aan het eind van de les gegeven tijdens het feedbackmoment. Je voorziet de ander van een leerpunt en een compliment.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i> <i>De leerling snapt de feedbackvorm niet.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i> <i>Leg deze nogmaals uit en geef een voorbeeld.</i>

15 min	Vak 1: Basketbal <i>Het doel van het spel is de bal te veroveren en deze door de basket te werpen en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels basketbal: - Alleen dribbelen: let op second dribble - Niet lopen met de bal: twee passen - Pivoteren is toegestaan - Scoren is een punt: zelf bijhouden - Geen lichamelijk contact - Bal is alleen uit aan de zijkant; innemen door andere team Kom met je team bij elkaar en geef diegene waar je het kaartje van hebt vast een tip en een top, waar hij of zij de volgende ronde aan kan gaan werken.	Hiernaast het doel en de algemene regels van basketbal en unihockey. Op de helft van de les geven de leerlingen alvast tussentijdse feedback aan de leerling waar ze het kaartje van hebben getrokken. Hierdoor kan diegene in het tweede gedeelte van de les aan deze punten werken. Laatste 5 minuten van de les is het feedbackmoment: Feedback op taak	Verantwoording Lesvoorbereiding: In deze les staat de eerste vorm van het feedbackproces van Hattie en Timperley (2007) centraal. Omdat dit een nieuw onderdeel is voor de leerlingen, is gekozen voor een vrij makkelijke inhoud van de les. Om te voldoen aan de voorwaarden die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week staan de sporten unihockey en basketbal centraal. Beide sporten zijn bij de leerlingen al bekend, zodat de aandacht volledig op de feedbackprocessen gericht kan worden. Door tegemoet te komen aan de drie individuele basisbehoeften van Stevens (2004) kan een optimaal leerresultaat behaald worden. De leerlingen voelen zich door de spelsporten competent en verbonden met elkaar. In les vier van de interventie gaan we meer in op de behoefte “autonomie”.
5 min			
15 min	Vak 2 Unihockey <i>Het doel van het spel is met behulp van de stick de bal in het doel van de tegenstander te schieten en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels unihockey: - Uitnemen in het midden - Stick niet boven heuphoogte - Aannemen mag met beide kanten van de stick en met voeten - Niet spelen met de voeten - Niet slaan met stick of tussen de benen van de tegenstander - Alleen schouderduw - Bal is alleen uit aan de zijkant; innemen door andere team		

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag Lesvoorbereiding interventie les 3 - Twee vakken les: Voetbal en Tjoekebal - Feedback op de persoon
--

Beginsituatie (Algemeen):	
Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. Een leerling hiervan kwam al van VMBO af. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerlingen weten welke feedbackvorm deze les centraal staat en hoe we deze tijdens gaan toepassen. De leerling weet welke medeleerling hij of zij moet voorzien van feedback aan het eind van de les. Bewegen regelen: De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey en basketbal moeten klaarzetten. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven. De leerlingen maken kennis met de organisatie waarop de aankomende interventielessen elkaar peerfeedback gaan geven.	De leerling heeft een medeleerling voorzien van peerfeedback, volgens de feedbackvorm: feedback op persoon. De leerling heeft zelf ook feedback ontvangen van een medeleerling. De leerling weet wat deze vorm inhoudt en kan het toepassen op een ander. De leerling weet welke vorm volgende les is. Bewegen regelen: De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt. De leerling heeft een medeleerling voorzien van feedback door deze tijdens de activiteiten te observeren. De leerling voorziet de andere van feedback op een communicatief vaardige manier, zodat de medeleerling deze samenwerking als positief ervaart.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular sports field divided into two equal halves by a central vertical line. The left half is labeled 'Voetbal' and contains two red goalposts, one at the top and one at the bottom. The right half is labeled 'Tjoekbal' and contains two yellow semi-circles, one at the top and one at the bottom, each with a 2x2 grid inside. Two brown vertical bars are positioned in the center, one on each side of the central line.	Voetbal: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 voetbalbal Tjoekbal: 2 tjoeken 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 handbal 12 vloermarkeringen voor de cirkel

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
Uitleg 10 min	Algemene organisatie: 2 vakken: voetbal en tjoekbal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed minder goed mee samenwerken. De leerlingen krijgen hierdoor ook een ander kaartje dan vorige week. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les voetbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Leerlingen zitten voor het bord en krijgen uitleg van de feedback vorm: Zie introductie hiernaast → Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zit op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt Na 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak.	Vorige les hebben we het feedback geven op de taak behandeld. Vandaag gaan we de tweede vorm “feedback op de persoon” behandelen. We hanteren dezelfde organisatievorm als vorige week, maar nu is de groepsindeling anders. Iedere leerling heeft een kaartje met zijn of haar naam erop. Deze worden verzameld in een bakje. Er zijn 6 bakjes; voor ieder team eentje. De teams worden ingedeeld en iedereen van dat team geeft zijn of haar kaartje aan een ander teamlid (en legt deze daarna in het bakje zodat ze niet door de zaal slingeren). Het teamlid waar jij het kaartje van hebt, ga jij voorzien van “feedback op de persoon”. - Deze feedback word aan het eind van de les gegeven tijdens het feedbackmoment. Je voorziet de ander van een leerpunt en een compliment.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i> <i>De leerling snapt de feedbackvorm niet.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i> <i>Leg deze nogmaals uit en geef een voorbeeld.</i>

15 min	Vak 1: Voetbal <i>Het doel van het spel is de bal te veroveren en deze in het doel van de tegenstander te schieten en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels voetbal: - Uitnemen in het midden - Bal mag niet aangeraakt worden met handen of armen (hands) - Er mag worden gekopt - Is de bal over de zijlijn, neemt de andere partij in - Als er is gescoord, neemt het team waarbij is gescoord de bal uit - Vliegende keeper	Hiernaast het doel en de algemene regels van voetbal en tjoekbal. Op de helft van de les geven de leerlingen alvast tussentijdse feedback aan de leerling waar ze het kaartje van hebben getrokken. Hierdoor kan diegene in het tweede gedeelte van de les aan deze punten werken.	Verantwoording Lesvoorbereiding: In deze les staat de tweede vorm van het feedbackproces van Hattie en Timperley (2007) centraal. De leerlingen hebben vorige les kennis gemaakt met de eerste vorm, dus de werkwijze is al bekend. Ook blijft de organisatie van vorige les hetzelfde. Om te voldoen aan de voorwaarden die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week staan de sporten voetbal en tjoekbal centraal. Beide sporten zijn bij de leerlingen al bekend, zodat de aandacht volledig op de feedbackprocessen gericht kan worden.
5 min	Kom met je team bij elkaar en geef diegene waar je het kaartje van hebt vast een tip en een top, waar hij of zij de volgende ronde aan kan gaan werken.	Laatste 5 minuten van de les is het feedbackmoment: Feedback op persoon	
15 min	Vak 2: Tjoekbal <i>Het doel van het spel is om punten te scoren door de bal in een tjoek te werpen en hem daarna te vangen en de verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels tjoekbal: - Niet in de cirkel komen - Als er is gescoord gaat de bal naar de tegenpartij - Recht van aanval halen door 3x overspelen - Niet lopen met de bal		Door tegemoet te komen aan de drie individuele basisbehoeften van Stevens (2004) kan een optimaal leerresultaat behaald worden. De leerlingen voelen zich door de spelsporten competent en verbonden met elkaar. In les vier van de interventie gaan we meer in op de behoefte “autonomie”.

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag Lesvoorbereiding interventie les 4 - Twee vakken les: Basketbal/Unihockey/Voetbal/Tjoekebal - Feedback op de proces
--

Beginsituatie (Algemeen):	
Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. Een leerling hiervan kwam al van VMBO af. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerlingen weten welke feedbackvorm deze les centraal staat en hoe we deze tijdens gaan toepassen. De leerling weet welke medeleerling hij of zij moet voorzien van feedback aan het eind van de les. Bewegen regelen: De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey, basketbal, voetbal en tjoekbal moeten klaarzetten op basis van voorgaande lesweken. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven. De leerling weet welke feedbackvorm er vandaag aan de orde komt.	De leerling heeft een medeleerling voorzien van peerfeedback, volgens de feedbackvorm: feedback op proces. De leerling heeft zelf ook feedback ontvangen van een medeleerling. Bewegen regelen: De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt en zijn zelfstandig aan de slag gegaan met de verschillende sporten. De leerling heeft een medeleerling voorzien van feedback door deze tijdens de activiteiten te observeren. De leerling voorziet de andere van feedback op een communicatief vaardige manier, zodat de medeleerling deze samenwerking als positief ervaart.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
Of: Organisatie is afhankelijk van de keuze van de leerlingen.	Voetbal: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 voetbalbal Tjoekebal: 2 tjoeken 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 handbal 12 vloermarkeringen voor de cirkel Basketbal: 2 baskets 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 basketbal Unihockey: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 groene unihockeysticks 4 gele lintjes 4 gele unihockeysticks 1 unihockeybal

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
Uitleg 10 min	Algemene organisatie: 2 vakken: Basketbal/Unihockey/Voetbal/Tjoekebal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed mee samenwerken. De leerlingen krijgen hierdoor ook een ander kaartje dan vorige week. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les voetbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Leerlingen zitten voor het bord en krijgen uitleg van de feedback vorm: Zie introductie hiernaast → Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zit op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt Na 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak.	Vorige les hebben we het feedback geven op de persoon behandeld. Vandaag gaan we de tweede vorm “feedback op het proces” behandelen. We hanteren dezelfde organisatievorm als vorige week, maar nu is de groepsindeling anders. Iedere leerling heeft een kaartje met zijn of haar naam erop. Deze worden verzameld in een bakje. Er zijn 6 bakjes; voor ieder team eentje. De teams worden ingedeeld en iedereen van dat team geeft zijn of haar kaartje aan een ander teamlid (en legt deze daarna in het bakje zodat ze niet door de zaal slingeren). Het teamlid waar jij het kaartje van hebt, ga jij voorzien van “feedback op het proces”. - Deze feedback word aan het eind van de les gegeven tijdens het feedbackmoment. Je voorziet de ander van een leerpunt en een compliment.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i> <i>De leerling snapt de feedbackvorm niet.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i> <i>Leg deze nogmaals uit en geef een voorbeeld.</i>

15 min	Eerste 15 min van de les: teams zijn gemaakt. De teams die in het veld staan kiezen gezamenlijk welke sport ze gaan beoefenen gedurende de 5 minuten. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen.	Hiernaast het doel en de algemene regels van voetbal en tjoekbal.	Verantwoording Lesvoorbereiding: In deze les staat de derde vorm van het feedbackproces van Hattie en Timperley (2007) centraal. De leerlingen hebben vorige lessen al kennis gemaakt met andere vormen, dus de werkwijze is al bekend. Om te voldoen aan de voorwaardes die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week herhalen we de sporten van afgelopen twee weken; unihockey, basketbal, voetbal en tjoekbal. Omdat leerlingen vorige lessen mee bezig zijn geweest, weten ze welke regulerende taken erbij komen kijken. Deze les komen we voornamelijk tegemoet aan een van de individuele basisbehoeften van Stevens (2004), namelijk autonomie. De leerlingen zijn deze les geheel zelf (en samen met elkaar) verantwoordelijk voor het inrichten van de les. Leerlingen maken zelf de teams en zetten de spellen op gang. De docent heeft hierbij een sturende rol.
5 min	Kom met je team bij elkaar en geef diegene waar je het kaartje van hebt vast een tip en een top, waar hij of zij de volgende ronde aan kan gaan werken.	Op de helft van de les geven de leerlingen alvast tussentijdse feedback aan de leerling waar ze het kaartje van hebben getrokken. Hierdoor kan diegene in het tweede gedeelte van de les aan deze punten werken.	
15 min	Per veldje (3 teams): zelf worden er nieuwe teams ingedeeld en je pakt een nieuw kaartje. Tweede 15 min van de les: teams zijn gewisselt De teams die in het veld staan kiezen gezamenlijk welke sport ze gaan beoefenen gedurende de 5 minuten. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen.	Laatste 5 minuten van de les is het feedbackmoment: Feedback op proces	

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag Interventie les 5 - Klassikaal: Samenwerkingsvormen - Laatste vorm: feedback op zelfregulatie	
Beginsituatie (Algemeen): Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen. Zo komen er 8 leerlingen van VMBO 4 af. Er zijn vier doubleurs die HAVO 4 voor de tweede keer doen. Een leerling hiervan kwam al van VMBO af. In deze klas zit ook een leerling die van VWO 3 afkomt. De rest van de leerlingen komen allemaal van HAVO 3. Dit zorgt voor veel diversiteit en verschillen in de klas. Klas H4b is op sommige momenten erg druk; leerlingen praten door de uitleg en doen niet wat de opdracht is. Vaak komt naar voren dat leerlingen elkaar meenemen in dit gedrag, wat geen positief effect heeft op het leerklimaat in de les.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerlingen hebben geen ervaring met het geven van feedback tijdens de les LO.	De leerling gaat aan de slag met de laatste vorm van feedback: zelfregulatie. De leerling heeft het volledige boekje ingevuld en ingeleverd. Bewegen regelen: De leerlingen werken met elkaar samen en voeren verschillende samenwerkingsopdrachten uit. De leerlingen leren samenwerken in groepen met leerlingen waarvan ze hebben aangegeven goed mee te kunnen samenwerken.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	“Samenwerkingsvormen” Doel: De teams moeten door middel van samenwerking verschillende opdrachten uitvoeren. - Samenwerken - Teamspirit Klassikaal aan het eind van iedere ronde: scores uitrekenen + uitleg volgende ronde De samenstelling van de groepen is vooraf gemaakt op basis van de uitkomsten uit het sociogram. De groepen worden ingedeeld in leerlingen die in de sociogram hebben aangegeven minder goed met elkaar samen te werken. Uitleg over het feedbackboekje: - Vandaag laatste interventie les - Boekje moet ingevuld zijn - Kritisch terugkijken op de afgelopen feedbacklessen Nu gaan we de rest van de les verschillende teambuilding en samenwerkingsvormen doen: 1. Klassikaal - Allemaal tegelijk op elkaars schoot - Enkels op rug allemaal tegelijk	Deze les begin ik met wat informatie over komende weken die erg belangrijk is, dus luister goed: Zoals jullie weten helpen jullie mij met mijn scriptie. Mijn onderwerp is het geven van feedback aan elkaar, ook wel peerfeedback genoemd. Ik ga kijken of het geven van peerfeedback, invloed heeft op de samenwerking in jullie klas. Vanaf volgende week gaan we werken met dit boekje. Hier staan 4 verschillende feedbackvormen in, die we per les gaan behandelen. Dus elke les staat er een andere vorm centraal. - Neem iedere les een mee, - Ik maak van te voren groepjes. Daarna kies je 1 iemand uit je groepje, die je gedurende de hele les gaat observeren en dingen van gaat opschrijven. Aan het eind van de les ga je deze leerling voorzien van feedback.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>
10 min				

5 min	Maak 3 teams:		Verantwoording lesvoorbereiding: De samenwerkingsvormen die in deze les aan bod komen zijn gekozen om samenwerking bij de leerlingen te stimuleren. Leerlingen er zorgen samen voor dat het doel van de opdracht wordt behaald. Daardoor is deze laatste les gekozen om groepen te maken met leerlingen die minder goed met elkaar kunnen samenwerken. Hier is voor gekozen, omdat we de afgelopen weken bezig zijn geweest met samenwerking. In de hoop dat leerlingen in deze les beter samenwerken met leerlingen waar ze aan het begin van hadden aangegeven van niet. Deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes die Schalkers (2014) koppelde aan een goed samenwerkingsproces. Bij deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes: - Iedere leerling een actieve deelname; - Iedere leerling heeft individuele verantwoordelijkheid; - Er is directe interactie; - De leerling moet beschikken van een mate van sociale vaardigheden; - Het groepsproces wordt continu geëvalueerd.
5 min	- Op de grond liggen en dikke mat boven hun hoofd in de ronde draaien		
5 min	- Nu met iemand erop		
5 min	Doe de teams door de helft: 4-5 aan de ene kant van de zaal en de rest andere		
5 min	- Ene helft mat optillen en overgeven aan de andere, mag alleen van onder vasthouden		
5 min	- Nu stilstaan, met team de mat optillen terwijl er iemand opzit verplaatsen		
5 min	- Daarna laten vallen		
5 min	3. Bank		
	- Met z'n alle bank optillen en verplaatsen		
	- Idem. Nu zit er iemand op		
	- Idem. Nu staat er iemand op		
	- Kip om de spies		
	- Bank verticaal zetten, iemand klimt omhoog		

Peerfeedbackkaart 1

Naam:

Ik geef mijn feedback aan:

Feedback op de TAAK

Hoe voert hij/zij de opdracht uit? Is deze manier goed of fout? Houdt hij/zij zich aan de gemaakte afspraken? Doet hij/zij goed mee of zit diegene alleen langs de kant?

Tip (een leerpunt)

Wat deed hij/zij minder goed deze les? Wat had hij/zij anders kunnen doen tijdens de opdracht van deze les en hoe?

Top (een compliment)

Wat deed hij/zij goed deze les? Welke positieve bijdrage had hij/zij tijdens de opdracht van deze les?

Peerfeedbackkaart 2

Naam:

Ik geef mijn feedback aan:

Feedback op de PERSOON

"Je bent een geweldige leerling!" "Dat is een slim antwoord!" "Super goed gedaan!"

"De volgende keer zou ik dit anders doen." "Je was goed bezig, totdat je de bal weg schopte..."

Tip (een leerpunt)

Welke gedrag vertoonde hij/zij wat anders had gekund?

Top (een compliment)

 Tip (een leerpunt)

Wat ging er minder goed de afgelopen weken? Vond je het feedback geven lastig? Wat had anders gekund en hoe?

😊 Top (een compliment)

Wat ging er goed de afgelopen weken? Ben je trots op jezelf? Wat voor positiefs heb je geleerd?

Bijlage IV: Onderzoeksopzet controlelessen

Bij controlegroep H4f wordt geen interventie toegepast. Omdat in dit onderzoek wordt gekeken naar de invloed van peerfeedback op de samenwerking, laten we alleen deze variabele bij de controlegroep achterwege. Door de inhoud van de lessen wel hetzelfde te houden, vergroten we de nauwkeurigheid van het onderzoek omdat er weinig verschillen zijn.

Doordat organisatorische en vakinhoudelijke aspecten hetzelfde blijven, kan rekening worden gehouden met verschillen in kenmerken tussen de klas. De leerlingen van de controleklas zijn over het algemeen wat drukker. Door de aanwezigheid van een leerling met ADHD en een leerling met flinke migraine, moet er meer orde en structuur aan worden gebracht in deze klas. Een aandachtspunt waar rekening mee moet worden gehouden tijdens het geven van deze lessen.

Zie volgende pagina's voor de lesvoorbereidingen van de controlegroep.

Naam student: Esther Heessels
FSH-stagedocent: Maud Lapien
Klas: ALO4c
Interventiekلاس: H4b

Naam mentor/docent: Bibi van Vlerken
Tel. Nr: 06-22533944
School: Eckart College
Aantal leerlingen: 32 J: 17 M: 15

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag
Lesvoorbereiding controle les 1 EN les 5
- Klassikaal: Samenwerkingsvormen
- Laatste vorm: feedback op zelfregulatie

Beginsituatie (Algemeen):	
Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep?	
Klas H4f is ook een grote klas met 30 leerling; 15 jongens en 15 meisjes. Het is een klas die graag bezig is. Er zit een leerling in met ADHD, die af en toe wat extra sturing en duidelijkheid nodig heeft. Alle leerlingen profiel Economie en Maatschappij (E&M). Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
De leerling hebben wellicht ervaring met teamsporten, verschillende samenwerkingssporten en -opdrachten.	Bewegen regelen: De leerlingen werken met elkaar samen en voeren verschillende samenwerkingsoopdrachten uit. De leerlingen leren samenwerken in groepen met leerlingen waarvan ze hebben aangegeven goed mee te kunnen samenwerken.

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	“Samenwerkingsvormen” Doel: De teams moeten door middel van samenwerking verschillende opdrachten uitvoeren. - Samenwerken - Teamspirit Klassikaal aan het eind van iedere ronde: scores uitrekenen + uitleg volgende ronde De samenstelling van de groepen is vooraf gemaakt op basis van de uitkomsten uit het sociogram. De groepen worden ingedeeld in leerlingen die in de sociogram hebben aangegeven minder goed met elkaar samen te werken. Nu gaan we de rest van de les verschillende teambuilding en samenwerkingsvormen doen: 1. Klassikaal - Allemaal tegelijk op elkaars schoot - Enkels op rug allemaal tegelijk Maak 3 teams: - Op de grond liggen en dikke mat boven hun hoofd in de ronde draaien - Nu met iemand erop	Deze les staan verschillende samenwerkingsopdrachten centraal. Het draait vandaag niet om winnen of verliezen, maar samen met elkaar een doel bereiken.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>
10 min				

5 min	Doe de teams door de helft: 4-5 aan de ene kant van de zaal en de rest andere		Verantwoording Lesvoorbereiding: De samenwerkingsvormen die in deze les aan bod komen zijn gekozen om samenwerking bij de leerlingen te stimuleren. Leerlingen er zorgen samen voor dat het doel van de opdracht wordt behaald. Deze les is hetzelfde als de laatste les, omdat bij de controlegroep de feedbackprocessen achterwege worden gelaten. Deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes die Schalkers (2014) koppelde aan een goed samenwerkingsproces. Bij deze les komen we tegemoet aan de voorwaardes: - Iedere leerling een actieve deelname; - Iedere leerling heeft individuele verantwoordelijkheid; - Er is directe interactie; - De leerling moet beschikken van een mate van sociale vaardigheden; - Het groepsproces wordt continu geëvalueerd.
5 min	- Ene helft mat optillen en overgeven aan de andere, mag alleen van onder vasthouden - Nu stilstaan, met team de mat optillen terwijl er iemand opzit verplaatsen - Daarna laten vallen		
5 min	3. Bank - Met z'n alle bank optillen en verplaatsen - Idem. Nu zit er iemand op - Idem. Nu staat er iemand op - Kip om de spies - Bank verticaal zetten, iemand klimt omhoog		

Naam student: Esther Heessels
FSH-stagedocent: Maud Lapien
Klas: ALO4c
Interventiekلاس: H4f

Naam mentor/docent: Bibi van Vlerken
Tel. Nr: 06-22533944
School: Eckart College
Aantal leerlingen: 30 J: 13 M: 17

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Lesvoorbereiding controle les 2

- Twee vakken les: Unihockey en Basketbal

Beginsituatie (Algemeen):

Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep?

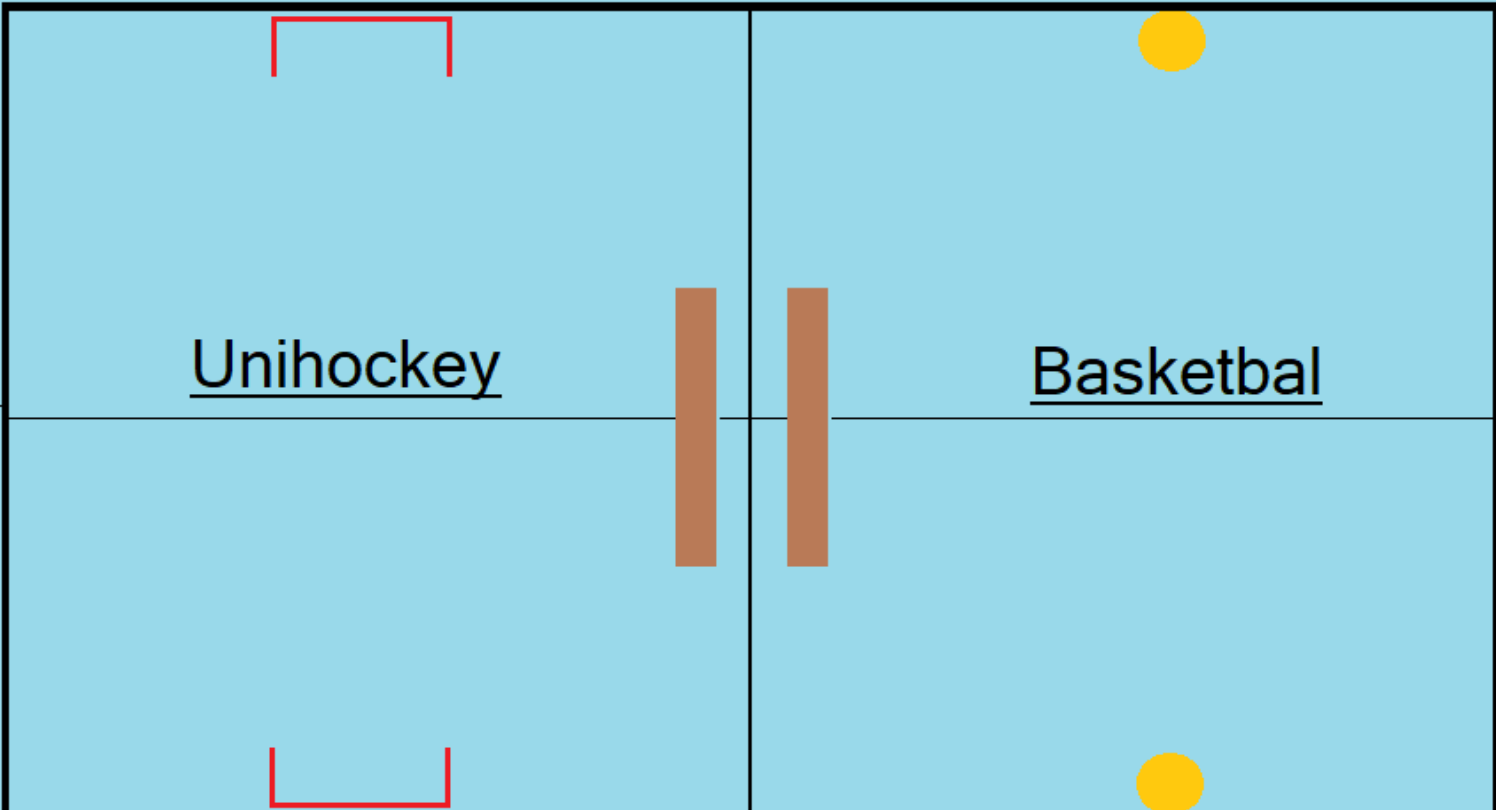
Klas H4f is ook een grote klas met 30 leerling; 15 jongens en 15 meisjes. Het is een klas die graag bezig is. Er zit een leerling in met ADHD, die af en toe wat extra sturing en duidelijkheid nodig heeft. Alle leerlingen profiel Economie en Maatschappij (E&M). Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen.

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Bewegen regelen:
 De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey en basketbal moeten klaarzetten. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven.

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Bewegen regelen:
 De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular court divided into two equal halves by a vertical line. The left half is labeled 'Unihockey' and features two red goalposts, one at the top and one at the bottom. The right half is labeled 'Basketbal' and features two yellow circles representing baskets, one at the top and one at the bottom. In the center of the court, there are two brown vertical bars representing goalposts.	Basketbal: 2 baskets 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 basketbal Unihockey: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 groene unihockeysticks 4 gele lintjes 4 gele unihockeysticks 1 unihockeybal

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
10 min	Uitleg over de algemene organisatie: 2 vakken: unihockey en basketbal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed mee samenwerken. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les basketbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Na iedere 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak. Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zit op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt	Deze les gaan we werken in twee vakken. In een vak spelen we basketbal en in het andere vak unihockey. De klas wordt verdeelt in zes gelijke teams. Teams 1,2, en 3 spelen eerst basketbal. Team 4,5 en 6 gaan eerst unihockey. Op de helft van de les wisselen we door. Er zijn steeds twee teams aan het spelen; het derde team is wissel. Dit geldt ook voor het unihockeyveld.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>

15 min	Vak 1: Basketbal <i>Het doel van het spel is de bal te veroveren en deze door de basket te werpen en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels basketbal: - Alleen dribbelen: let op second dribble - Niet lopen met de bal: twee passen - Pivoteren is toegestaan - Scoren is een punt: zelf bijhouden - Geen lichamelijk contact - Bal is alleen uit aan de zijkant; innemen door andere team	Hiernaast het doel en de algemene regels van basketbal en unihockey.	Verantwoording Lesvoorbereiding: Om te voldoen aan de voorwaardes die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week staan de sporten unihockey en basketbal centraal. Beide sporten zijn bij de leerlingen al bekend. Door tegemoet te komen aan de drie individuele basisbehoeften van Stevens (2004) kan een optimaal leerresultaat behaald worden. De leerlingen voelen zich door de spelsporten competent en verbonden met elkaar. In les vier van de interventie gaan we meer in op de behoefte “autonomie”.
15 min	Vak 2 Unihockey <i>Het doel van het spel is met behulp van de stick de bal in het doel van de tegenstander te schieten en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels unihockey: - Uitnemen in het midden - Stick niet boven heuphoogte - Aannemen mag met beide kanten van de stick en met voeten - Niet spelen met de voeten - Niet slaan met stick of tussen de benen van de tegenstander - Alleen schouderduw - Bal is alleen uit aan de zijkant; innemen door andere team		

Naam student: Esther Heessels
FSH-stagedocent: Maud Lapien
Klas: ALO4c
Interventieklas: H4f

Naam mentor/docent: Bibi van Vlerken
Tel. Nr: 06-22533944
School: Eckart College
Aantal leerlingen: 30 J: 13 M: 17

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag

Lesvoorbereiding controle les 3

- Twee vakken les: Voetbal en Tjoekebal
- Feedback op de persoon

Beginsituatie (Algemeen):

Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep?

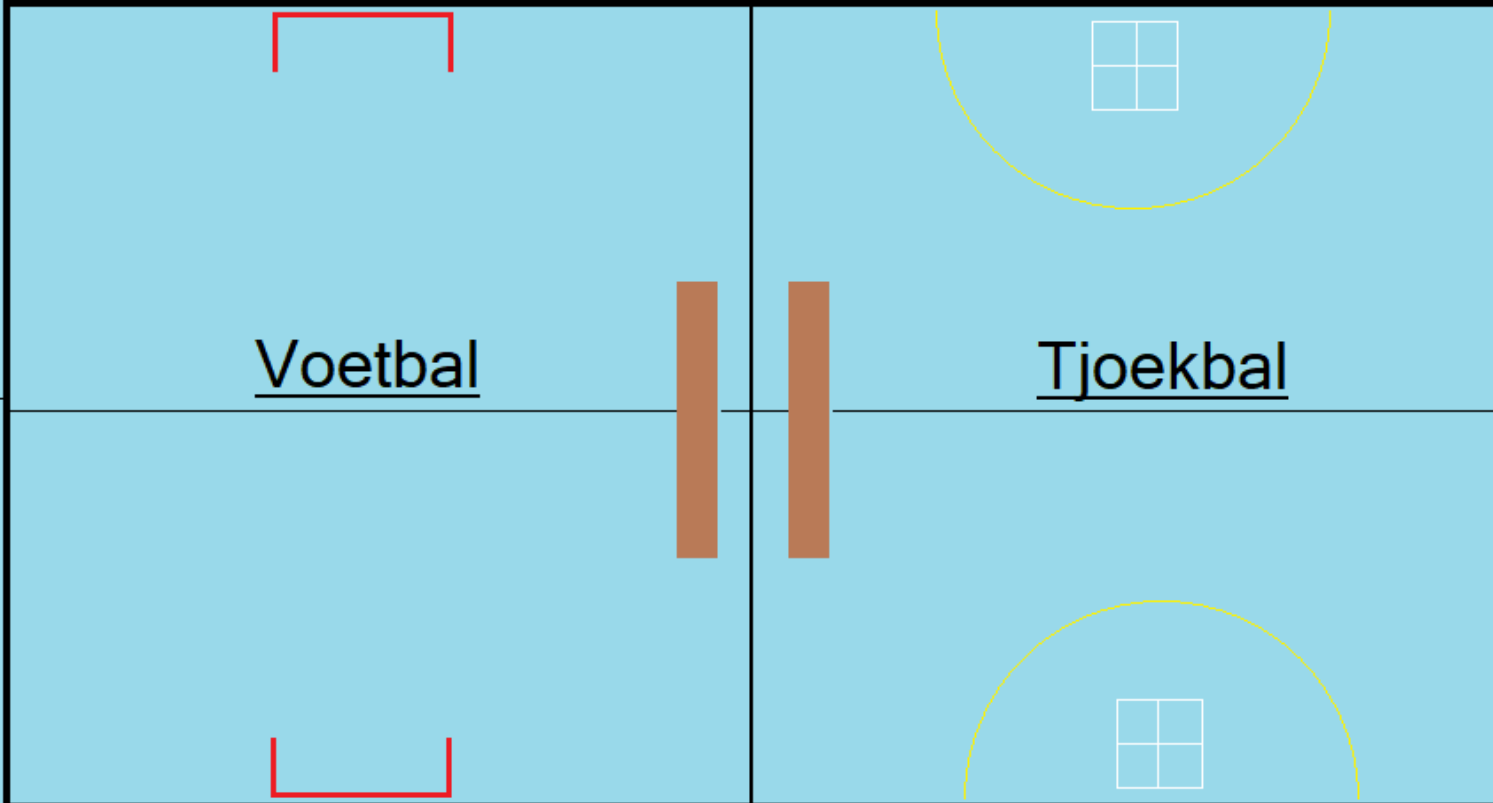
Klas H4f is ook een grote klas met 30 leerling; 15 jongens en 15 meisjes. Het is een klas die graag bezig is. Er zit een leerling in met ADHD, die af en toe wat extra sturing en duidelijkheid nodig heeft. Alle leerlingen profiel Economie en Maatschappij (E&M). Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen.

Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Bewegen regelen:
 De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey en basketbal moeten klaarzetten. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven. De leerlingen maken kennis met de organisatie waarop de aankomende interventielessen elkaar peerfeedback gaan geven.

Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)

Bewegen regelen:
 De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt. De leerling heeft een medeleerling voorzien van feedback door deze tijdens de activiteiten te observeren. De leerling voorziet de andere van feedback op een communicatief vaardige manier, zodat de medeleerling deze samenwerking als positief ervaart.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
 The diagram shows a rectangular sports field divided into two equal halves by a central vertical line. The left half is labeled 'Voetbal' and contains two red goalposts, one at the top and one at the bottom. The right half is labeled 'Tjoekbal' and contains two yellow semi-circles, one at the top and one at the bottom, each with a 2x2 grid inside. Two brown vertical bars are positioned in the center, one on each side of the central line.	Voetbal: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 voetbalbal Tjoekbal: 2 tjoeken 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 handbal 12 vloermarkeringen voor de cirkel

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
Uitleg 10 min	Algemene organisatie: 2 vakken: voetbal en tjoekbal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed minder goed mee samenwerken. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les voetbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zit op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt Na 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak.	Deze les gaan we werken in twee vakken. In een vak spelen we voetbal en in het andere vak tjoekbal. De klas wordt verdeelt in zes gelijke teams. Teams 1,2, en 3 spelen eerst basketbal. Team 4,5 en 6 gaan eerst unihockey. Op de helft van de les wisselen we door. Er zijn steeds twee teams aan het spelen; het derde team is wissel. Dit geldt ook voor het unihockeyveld.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>

20 min	Vak 1: Voetbal <i>Het doel van het spel is de bal te veroveren en deze in het doel van de tegenstander te schieten en te verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels voetbal: - Uitnemen in het midden - Bal mag niet aangeraakt worden met handen of armen (hands) - Er mag worden gekopt - Is de bal over de zijlijn, neemt de andere partij in - Als er is gescoord, neemt het team waarbij is gescoord de bal uit - Vliegende keeper	Hiernaast het doel en de algemene regels van voetbal en tjoekbal.	Verantwoording Lesvoorbereiding: Om te voldoen aan de voorwaarden die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week staan de sporten voetbal en tjoekbal centraal. Beide sporten zijn bij de leerlingen al bekend. Door tegemoet te komen aan de drie individuele basisbehoeften van Stevens (2004) kan een optimaal leerresultaat behaald worden. De leerlingen voelen zich door de spelsporten competent en verbonden met elkaar. In les vier van de interventie gaan we meer in op de behoefte “autonomie”.
20 min	Vak 2: Tjoekbal <i>Het doel van het spel is om punten te scoren door de bal in een tjoek te werpen en hem daarna te vangen en de verhinderen dat de tegenstander hetzelfde doet.</i> Algemene regels tjoekbal: - Niet in de cirkel komen - Als er is gescoord gaat de bal naar de tegenpartij - Recht van aanval halen door 3x overspelen - Niet lopen met de bal		

Lesvoorbereidingsformulier

Lesopdracht: in termen van het beïnvloeden van bewegingsgedrag Lesvoorbereiding controle les 4 - Twee vakken les: Basketbal/Unihockey/Voetbal/Tjoekebal - Feedback op de proces

Beginsituatie (Algemeen):	
Algemeen: wat is er specifiek voor deze groep? Welke aandachtseisen t.a.v. bv gedrag zijn er voor kinderen uit deze groep? Klas H4f is ook een grote klas met 30 leerling; 15 jongens en 15 meisjes. Het is een klas die graag bezig is. Er zit een leerling in met ADHD, die af en toe wat extra sturing en duidelijkheid nodig heeft. Alle leerlingen profiel Economie en Maatschappij (E&M). Een grote klas met 17 jongens en 15 meisjes. Alle leerlingen uit deze klas hebben het profiel economie en maatschappij (E&M). De klas is samengesteld van leerlingen die van verschillende stromingen komen.	
Beginsituatie: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)	Doelstelling: Voor de relevante doelstellinggebieden concreet ingevuld (per bewegingsactiviteit)
Bewegen regelen: De leerlingen weten hoe ze de organisatie van unihockey, basketbal, voetbal en tjoekbal moeten klaarzetten op basis van voorgaande lesweken. De leerlingen weten de regels van deze balspelen en werken goed samen met medeleerlingen om deze regels na te streven. De leerling weet welke feedbackvorm er vandaag aan de orde komt.	Bewegen regelen: De leerlingen hebben tijdens de activiteit goed met elkaar samengewerkt en zijn zelfstandig aan de slag gegaan met de verschillende sporten. De leerling heeft een medeleerling voorzien van feedback door deze tijdens de activiteiten te observeren. De leerling voorziet de andere van feedback op een communicatief vaardige manier, zodat de medeleerling deze samenwerking als positief ervaart. De leerlingen houden zelf met de stopwatch de tijd bij om door te wisselen.

Organisatie: de gekozen werkorganisaties tekenen voor onderwijsleermiddelen, leerlingen en leerkracht	Materiaallijst: per onderdeel aangeven : De aard en aantal van de onderwijsleermiddelen
Of: Organisatie is afhankelijk van de keuze van de leerlingen.	Voetbal: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 voetbalbal Tjoekbal: 2 tjoeken 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 handbal 12 vloermarkeringen voor de cirkel Basketbal: 2 baskets 4 groene lintjes 4 gele lintjes 1 basketbal Unihockey: 2 mini goaltjes 4 groene lintjes 4 groene unihockeysticks 4 gele lintjes 4 gele unihockeysticks 1 unihockeybal

Fasering in tijd:	Leerinhouden & didactische werkvorm: <i>Activiteit 1</i>	Instructie:	Wat verwacht je?	Wat doe je?
Uitleg 10 min	Algemene organisatie: 2 vakken: Basketbal/Unihockey/Voetbal/Tjoekbal 6 teams van ieder 5 of 6 leerlingen Gebaseerd op de resultaten van het sociogram; leerlingen worden ingedeeld met medeleerlingen waar ze goed mee samenwerken. - Team 1, 2 en 3 spelen de eerste 15 minuten van de les voetbal - Team 4, 5 en 6 spelen de eerste 15 minuten van de les unihockey. Daarna wisselen de drie teams van vak. Daarna volgt de uitleg over de vakken: - In ieder vak spelen we 4 tegen 4. Er liggen 4 groene en 4 gele lintjes klaar; deze houdt je gedurende de hele les om. - De overige teams zijn wisselers en zitten op de bank. - De manier van door wisselen gaat als volgt Na 5 minuten komt het wissel team erin en gaat een van de twee teams eruit. Iedereen moet een keer gewisseld hebben en mag twee keer spelen. Na 15 minuten wisselen de drie teams van vak.	Deze les gaan we werken in twee vakken. De teams in ieder vak zijn verantwoordelijk voor welk spel er wordt gespeeld, dit kan basketbal, unihockey, voetbal en tjoekbal zijn. De klas wordt verdeelt in zes gelijke teams. Teams 1,2, en 3 spelen eerst basketbal. Team 4,5 en 6 gaan eerst unihockey. Op de helft van de les wisselen we door. Er zijn steeds twee teams aan het spelen; het derde team is wissel. Dit geldt ook voor het unihockeyveld.	<i>De leerlingen spelen onserieus en het maakt niet uit of ze winnen of verliezen.</i>	<i>Benadruk dat het gaat om de samenwerking en dat het voor dit onderzoek belangrijk is dat medewerking daarvan optimaal is.</i>

15 min	Eerste 15 min van de les: teams zijn gemaakt. De teams die in het veld staan kiezen gezamenlijk welke sport ze gaan beoefenen gedurende de 5 minuten. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen.	We verzamelen even allemaal op de bank. De bedoeling voor de komende vijf minuten is dat we nieuwe teams gaan maken. Ik wil 6 gelijke teams hebben. Wanneer al deze teams zijn gemaakt, dan pas gaan we verder met de rest van de les.	Verantwoording Lesvoorbereiding: Om te voldoen aan de voorwaarden die Schalkers (2014) heeft gekoppeld aan een samenwerkingsproces, is gekozen voor verschillende teamsporten. Deze week herhalen we de sporten van afgelopen twee weken; unihockey, basketbal, voetbal en tjoekbal. Omdat leerlingen vorige lessen mee bezig zijn geweest, weten ze welke regulerende taken erbij komen kijken.
5 min	Per veldje (3 teams): zelf worden er nieuwe teams ingedeeld en je pakt een nieuw kaartje.		Deze les komen we voornamelijk tegemoet aan een van de individuele basisbehoeften van Stevens (2004), namelijk autonomie. De leerlingen zijn deze les geheel zelf (en samen met elkaar) verantwoordelijk voor het inrichten van de les.
15 min	Tweede 15 min van de les: teams zijn gewisseld De teams die in het veld staan kiezen gezamenlijk welke sport ze gaan beoefenen gedurende de 5 minuten. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen. Na 5 minuten komt het wisselteam erin, deze moet een andere sport kiezen.		Leerlingen maken zelf de teams en zetten de spellen op gang. De docent heeft hierbij een sturende rol.

Bijlage V: Planning en data

In deze bijlage is een planning te vinden van de planning van het onderzoek. Hierbij is rekening gehouden met de planning van de onderzoeksschool het Eckart College en verschillende belangrijke date van de Fontys Sporthogeschool.

Lesweken Fontys	Datum	Activiteit op Eckart	Interventiegroep H4b	Controlegroep H4f
	25-12-2017	Kerstvakantie		
	01-01-2018	Kerstvakantie		
Week 2.7	08-01-2018			
TW. 2.1	15-01-2018			
TW. 2.2	22-01-2018			
TW. 2.3	29-01-2018			
Week 3.1	05-02-2018	TESTWEEK 2		
	12-02-2018	Carnavalsvakantie	GEEN LES	GEEN LES
Week 3.2	19-02-2018		Voormeting	Voormeting
Week 3.3	26-02-2018		GEEN LES	GEEN LES
Week 3.4	05-03-2018		Interventieles 1	Controleles 1
Week 3.5	12-03-2018		Interventieles 2	Controleles 2
Week 3.6	19-03-2018		Interventieles 3	Controleles 3
Week 3.7	26-03-2018		Interventieles 4	Controleles 4
TW. 3.1	02-04-2018		Interventieles 5	Controleles 5
TW. 3.2	09-04-2018	Paasmaandag		
TW. 3.3	16-04-2018		Nameting	Nameting
Week 4.1	23-04-2018	TESTWEEK 3		
	30-04-2018	Meivakantie		
	07-05-2018	Meivakantie		

Bijlage VI Logboek

Aanwezig (IG):

	<i>VM</i>	<i>Interventie les 1</i>	<i>Interventie les 2</i>	<i>Interventie les 3</i>	<i>Interventie les 4</i>	<i>Interventie les 5</i>	<i>NM</i>
Ro	X	X	X	X	X	X	X
Ja	X	X	X	X	X	X	X
Am	X	X	X	X	X	X	X
Ro	X	X	X	X	X	X	X
Fa	X	X	X	X	X	X	
Wo	X	X		X	X	X	
We	X	X	X	X	X	X	X
Je	X	X	X		X	X	X
Sa	X	X		X	X	X	X
Fl	X	X			X	X	X
Yo	X	X	X	X	X	X	X
Ma	X		X	X	X	X	X
Da	X	X	X	X	X	X	
Gu	X	X	X	X	X	X	X
Be	X	X	X	X	X		X
Ta	X	X		X	X	X	X
Ma	X	X	X	X	X	X	X
Am	X	X	X	X	X	X	X
Gi	X	X	X		X	X	X
An	X	X	X	X	X		X
Ka	X	X	X	X	X	X	X
Me	X	X	X	X	X	X	X
La	X	X	X	X	X	X	X
St	X	X	X	X	X	X	
Jo	X	X		X	X	X	X
Gi	X	X	X	X	X	X	X
Ri	X	X	X	X	X		X
Re	X	X	X		X	X	X
An	X	X	X	X	X	X	X
Ka	X	X	X		X	X	X
Ja	X	X	X	X	X	X	X

Aanwezigen (CG):

	VM	Controle les 1	Controle les 2	Controle les 3	Controle les 4	Controle les 5	NM
Es	X	X	X	X	X	X	X
Da	X	X	X	X	X	X	X
Maa	X	X	X	X	X	X	X
Esi	X		X	X	X	X	X
Mar	X	X	X		X	X	X
La	X	X	X		X	X	X
Dy	X	X	X	X	X	X	X
Mi	X	X	X	X	X	X	X
Me	X	X	X	X	X	X	
Mis	X		X	X	X	X	X
Re	X	X	X	X	X		X
Sj	X	X	X	X	X	X	X
Ba	X	X		X	X	X	X
Nie	X	X	X	X	X	X	X
Th	X	X	X	X		X	X
Xa	X		X	X	X	X	X
Sa	X	X	X	X	X	X	X
Mo	X	X	X	X	X	X	X
Ko	X	X	X		X	X	X
Pl	X	X	X	X	X	X	X
St	X	X	X	X	X	X	X
Ha	X	X		X		X	X
Ib	X	X	X	X	X	X	X
Ki	X		X	X	X	X	X
Mi	X	X	X	X	X	X	X
An	X	X	X	X	X	X	X
Fl	X	X	X	X	X	X	X

Bijlage VII Resultaten

1. Sociogram

VM interventiegroep:

NM Interventiegroep:

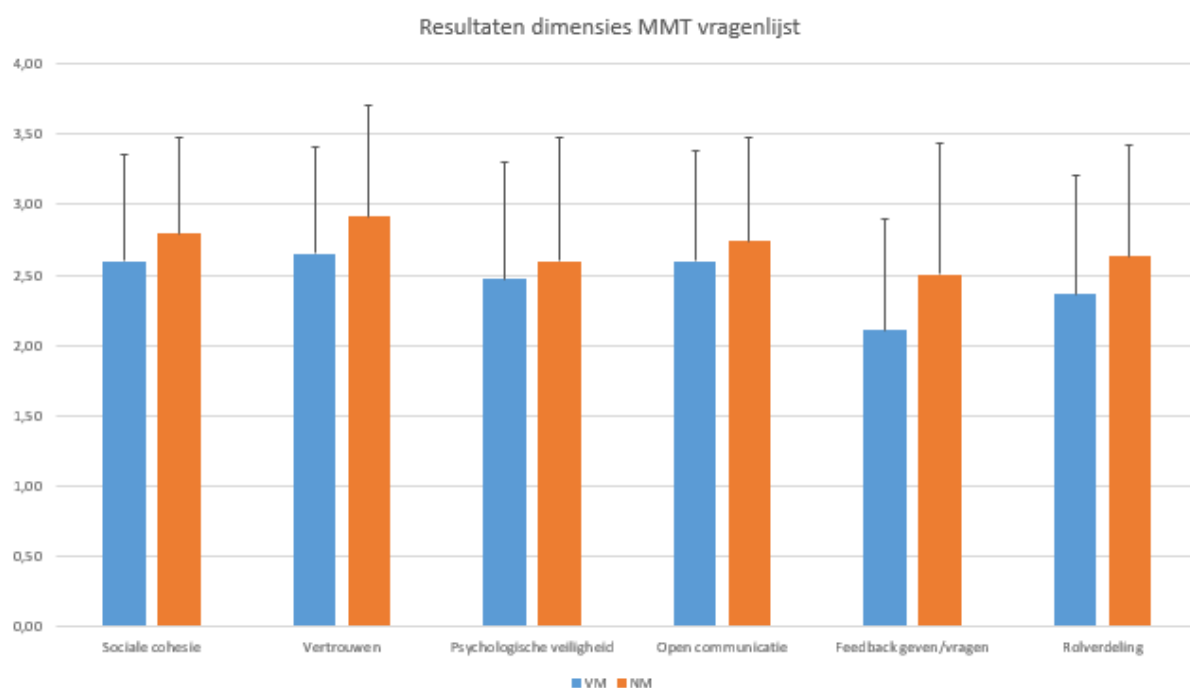
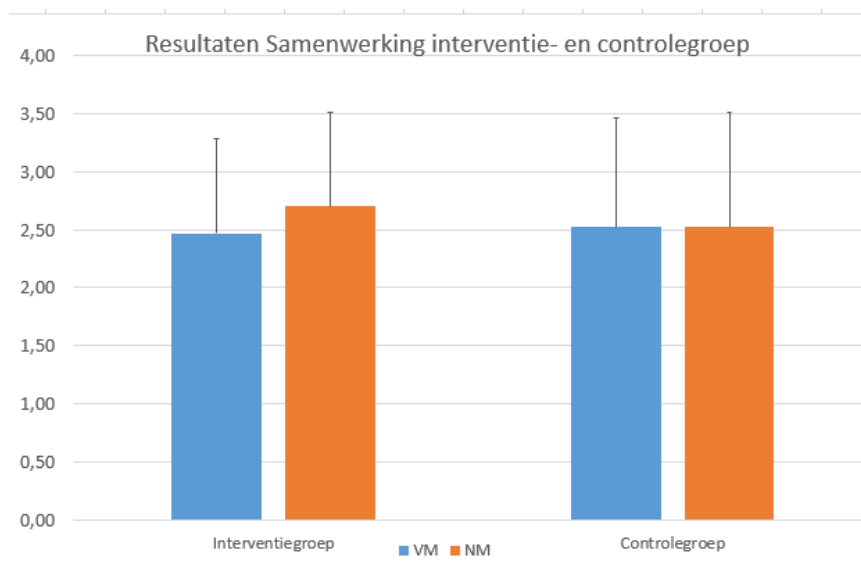
	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11	D12	D13	D14	D15	D16	D17	D18	D19	D20	D21	D22	D23	D24	D25	D26	D27	D28	D29	D30	D31	D32	D33	D34	D35	D36	D37	D38	D39	D40	D41	D42	D43	D44	D45	D46	D47	D48	D49	D50	D51	D52	D53	D54	D55	D56	D57	D58	D59	D60	D61	D62	D63	D64	D65	D66	D67	D68	D69	D70	D71	D72	D73	D74	D75	D76	D77	D78	D79	D80	D81	D82	D83	D84	D85	D86	D87	D88	D89	D90	D91	D92	D93	D94	D95	D96	D97	D98	D99	D100	D101	D102	D103	D104	D105	D106	D107	D108	D109	D110	D111	D112	D113	D114	D115	D116	D117	D118	D119	D120	D121	D122	D123	D124	D125	D126	D127	D128	D129	D130	D131	D132	D133	D134	D135	D136	D137	D138	D139	D140	D141	D142	D143	D144	D145	D146	D147	D148	D149	D150	D151	D152	D153	D154	D155	D156	D157	D158	D159	D160	D161	D162	D163	D164	D165	D166	D167	D168	D169	D170	D171	D172	D173	D174	D175	D176	D177	D178	D179	D180	D181	D182	D183	D184	D185	D186	D187	D188	D189	D190	D191	D192	D193	D194	D195	D196	D197	D198	D199	D200	D201	D202	D203	D204	D205	D206	D207	D208	D209	D210	D211	D212	D213	D214	D215	D216	D217	D218	D219	D220	D221	D222	D223	D224	D225	D226	D227	D228	D229	D230	D231	D232	D233	D234	D235	D236	D237	D238	D239	D240	D241	D242	D243	D244	D245	D246	D247	D248	D249	D250	D251	D252	D253	D254	D255	D256	D257	D258	D259	D260	D261	D262	D263	D264	D265	D266	D267	D268	D269	D270	D271	D272	D273	D274	D275	D276	D277	D278	D279	D280	D281	D282	D283	D284	D285	D286	D287	D288	D289	D290	D291	D292	D293	D294	D295	D296	D297	D298	D299	D300	D301	D302	D303	D304	D305	D306	D307	D308	D309	D310	D311	D312	D313	D314	D315	D316	D317	D318	D319	D320	D321	D322	D323	D324	D325	D326	D327	D328	D329	D330	D331	D332	D333	D334	D335	D336	D337	D338	D339	D340	D341	D342	D343	D344	D345	D346	D347	D348	D349	D350	D351	D352	D353	D354	D355	D356	D357	D358	D359	D360	D361	D362	D363	D364	D365	D366	D367	D368	D369	D370	D371	D372	D373	D374	D375	D376	D377	D378	D379	D380	D381	D382	D383	D384	D385	D386	D387	D388	D389	D390	D391	D392	D393	D394	D395	D396	D397	D398	D399	D400	D401	D402	D403	D404	D405	D406	D407	D408	D409	D410	D411	D412	D413	D414	D415	D416	D417	D418	D419	D420	D421	D422	D423	D424	D425	D426	D427	D428	D429	D430	D431	D432	D433	D434	D435	D436	D437	D438	D439	D440	D441	D442	D443	D444	D445	D446	D447	D448	D449	D450	D451	D452	D453	D454	D455	D456	D457	D458	D459	D460	D461	D462	D463	D464	D465	D466	D467	D468	D469	D470	D471	D472	D473	D474	D475	D476	D477	D478	D479	D480	D481	D482	D483	D484	D485	D486	D487	D488	D489	D490	D491	D492	D493	D494	D495	D496	D497	D498	D499	D500	D501	D502	D503	D504	D505	D506	D507	D508	D509	D510	D511	D512	D513	D514	D515	D516	D517	D518	D519	D520	D521	D522	D523	D52
--	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	-----

[illegible]

2. MMT vragenlijst

Effectgrootte MMT vragenlijst

	Groep 1		Groep 2	
	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Gemiddelde	2,47	2,7	2,52	2,52
Standaarddeviatie	0,81	0,81	0,94	0,99
Groepsgrootte	30	30	28	28
	Effectgrootte	0,26		

3. De Klimaatschaal

Effectgrootte de Klimaatschaal

	Groep 1		Groep 2	
	Voormeting	Nameting	Voormeting	Nameting
Gemiddelde	2,55	2,6	2,68	2,52
Standaarddeviatie	1,09	1,04	1,1	1,06
Groepsgrootte	30	30	28	28
Effectgrootte	0,19			

